

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ І ОБЛІКУ

КАФЕДРА БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ І ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Рівень вищої освіти
Спеціальність
Освітня програма
Група

Перший (бакалаврський)
Фінанси, банківська справа та страхування
Банківська справа
6.02.072.050.18.1

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему «Забезпечення ліквідності банку»

Виконала: студентка Наталія АНДРУСЕНКО

Керівник: к.е.н., доцент Світлана КИРКАЧ

Рецензент: к.е.н, доцент
кафедри економіки та менеджменту
Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна
Марина МАКСИМОВА

Харків – 2022 рік

АНОТАЦІЯ

Андрусенко Н. О. Забезпечення ліквідності банку. – Рукопис.

Бакалаврська дипломна робота зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця. – Харків, 2022. – 59 с.

Бакалаврська дипломна робота присвячена дослідженню теоретичних засад та практичних аспектів удосконалення процесу забезпечення ліквідності банку. Розкрито економічну сутність і особливості банківської ліквідності, охарактеризовано сутність процесу управління ліквідністю банку. Проаналізовано динаміку та структуру активів і пасивів, доходів й витрат АТ «Райффайзен Банк», проведено коефіцієнтний аналіз показників ліквідності банку. В роботі запропоновано заходи з удосконалення процесу забезпечення ліквідності банку. Проведений таксономічний аналіз, за результатами якого був побудований інтегральний показник, запропоновано шляхи удосконалення забезпечення ліквідністю банку, розроблено пропозиції щодо вдосконалення процесу управління ліквідністю банку. Результати розробок можуть бути використані в практичній діяльності банківських установ.

Ключові слова: ліквідність, банківська установа, моніторинг, управління ліквідністю, ризик ліквідності.

ABSTRACT

Andrusenko N. O. Ensuring the bank's liquidity. – Manuscript.

Bachelor's degree diploma work on the speciality 072 «Finance, Banking and Insurance». – Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics. – Kharkiv, 2022. – 59 p.

The bachelor's thesis is devoted to the study of theoretical principles and practical aspects of improving the liquidity of the bank. The economic essence and features of bank liquidity are revealed, the essence of the bank liquidity management process is characterized. The dynamics and structure of assets and liabilities, income and expenses of Raiffeisen Bank JSC are analyzed, the coefficient analysis of the bank's liquidity indicators is carried out. The paper proposes measures to improve the liquidity process of the bank. A taxonomic analysis was conducted, based on the results of which an integrated indicator was built, ways to improve the bank's liquidity were proposed, and proposals for improving the bank's liquidity management process were developed. The results of developments can be used in the practice of banking institutions.

Key words: liquidity, banking institution, monitoring, liquidity management, liquidity risk.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛІКВІДНОСТІ БАНКУ	6
1.1. Економічна сутність поняття «ліквідність банку»	6
1.2. Особливості управління ліквідністю банку	11
2. ДІЮЧА СИСТЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛІКВІДНОСТІ БАНКУ (НА ПРИКЛАДІ АТ «РАЙФФАЙЗЕН БАНК»)	20
2.1. Аналіз фінансового стану АТ «Райффайзен Банк»	22
2.2. Аналіз діяльності АТ «Райффайзен Банк» з точки зору оцінювання забезпечення ліквідності	30
3. УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛІКВІДНОСТІ БАНКУ	35
3.1. Аналіз ліквідності банків на основі побудови інтегрального показника	35
3.2. Шляхи удосконалення забезпечення ліквідності банку	40
ВИСНОВКИ	51
ЛІТЕРАТУРА	54
ДОДАТКИ	59

ВСТУП

На сьогоднішній день проблема забезпечення ліквідності банків постає досить гостро. Пов'язано це, насамперед, із військовою агресією з боку російської федерації та початком бойових дій, що спричинило політичну й соціальну кризу, а також нестабільність стану економіки в країні. Криза також мала вплив і на банківську систему. Найбільш очевидна проблема, з якою з початку бойових дій зіткнулось населення – це нестача готівки в банкоматах та неможливість здійснення безготівкових платежів. Питання забезпечення готівкою банками пов'язано безпосередньо зі станом їхньою ліквідності. Крім того, ліквідність банку виступає показником його стійкості, важливим є формування раціональної та ефективної системи моніторингу і управління процесу забезпечення банківської ліквідності як на мікро, так й на макрорівні. Саме тому актуальність обраної теми полягає в тому, що в умовах, які склалися в країні, ліквідність банків потребує особливої уваги, а також ретельного аналізу та оцінки для її подальшого управління з метою підтримання життєдіяльності банків України й безперервному функціонуванню економіки в цілому.

Теоретичну основу дослідження ліквідності банків було розглянуто багатьма вітчизняними та зарубіжними вченими економістами, зокрема: Андросова О. Ф., Бойко А. С., Волкова В. В., Дзюблюк О. В., Гордієнко Т. М., Еркес О. Є., Кейнс Дж. М., Коваленко В. В., Колеснік Я. В., Кочетигова Т. В., Краснова І. В., Криклій О. А., Кришталь Т. Е., Малахова О. Л., Метлушко О. В., Міщенко В. І., Пернарівський О.В., Рудан В. Я., Сомик А. В. та ін.

Метою дослідження є подальший розвиток теоретичних положень, розробка методичних підходів і науково-практичних рекомендацій щодо забезпечення ліквідності банку.

Відповідно до мети були розроблені наступні завдання: узагальнити теоретичні аспекти щодо понять «ліквідність» банку; розкрити механізм існуючих методів управління ліквідністю банку; провести аналіз показників

ліквідності банку; здійснити таксономічний аналіз ліквідності банку та на його основі побудувати інтегральний показник; визначити шляхи вдосконалення напрямів забезпечення ліквідності банку.

Об'єктом дослідження виступають процес забезпечення ліквідності банку.

Предметом дослідження є теоретико-методичні положення та науково-практичні рекомендації щодо удосконалення процесу забезпечення ліквідності банку.

У процесі роботи застосовувалися різні методи, серед яких: методи теоретичного узагальнення і порівняння – для розкриття змісту і сутності понять «ліквідність» банку; математичні та статистичні методи аналізу, які дають змогу дослідити систему управління ліквідністю банків; метод групувань і графічний метод, що дають змогу зробити поглиблений аналіз предмету дослідження та представити графічно отримані результати.

Інформаційно-теоретичною базою дослідження стали: закони України, укази Президента України, нормативні акти Кабінету Міністрів України; постанови та офіційні дані Національного банку України, аналітичні огляди й звітні дані Міністерства фінансів України, Асоціації українських банків і Незалежної асоціації банків України; фінансова звітність банків України в цілому та АТ «Райффайзен Банк» зокрема; наукові публікації вітчизняних і зарубіжних дослідників з питань забезпечення ліквідності банку.

1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛІКВІДНОСТІ БАНКУ

1.1. Економічна сутність поняття «ліквідність банку»

На сьогодні процес підтримки стабільного функціонування банківської системи в країні постає найбільш гостро через бойові дії в країні та кризове економічне становище. Однією із узагальнюючих характеристик діяльності банку виступає ліквідність. Якісний аналіз стану ліквідності, а також раціональна та ефективна система управління нею складають передумови для стабільної і прибуткової діяльності банку. Для створення раціональної політики управління ліквідністю необхідним є визначення та розуміння самого терміну «ліквідність», і його відмінності у банківській діяльності, адже на сьогодні його тлумачення є досить широким та всебічним.

Саме поняття «ліквідність» означає здатність швидкого перетворення матеріальних цінностей у грошові кошти. Проте «ліквідність» у загальному своєму розумінні дещо відрізняється від ліквідності у банківській сфері.

Протягом розвитку та становлення економіки поняття «ліквідність банку» розглядалася багатьма вченими, що обумовлює досить широку варіацію визначення даного терміну.

Таблиця 1.1

Визначення поняття ліквідність вченими економістами

Автор	Визначення поняття
1	2
Кейнс Дж. М. [16]	Розглядав ліквідність з позиції бажання суб'єктів господарювання отримувати дохід в грошовій формі.
Лексис В. [10]	Визначає ліквідність, як відповідність суми активів сумі зобов'язань.
Бухвальд Б. [10]	Вперше впроваджує термін ліквідності банківського балансу, що означає можливість активів швидко реалізуватися в готівку з метою погашення зобов'язань.
Мочерний С. В. [14, с. 188]	Визначає «ліквідність банку» як здатність трансформації статей активів на грошові кошти з метою погашення зобов'язань зі статей пасивів.

Продовження табл. 1.1

1	2
Крішталь Т. Е. [23]	У дослідженні поняття «ліквідності банку» наголошує на важливості залучення зовнішніх ресурсів за раціональною ціною.
Райзберг Б. А., Лозовський Л. І., Стародубцева Е. С. [28, с. 134]	Розглядають ліквідність як відношення активів й пасивів балансу відповідно до їх строків.
Швандар Д. В., Концевич О. В. [35, с. 110]	Розглядають поняття «ліквідність» на рівні банківської системи та визначає її як сумарну кількість на кореспондентських рахунках кредитних організацій у центральному банку та разом з готівкою становлять грошову базу.
Міщенко В. І., Сомик А. В. [26, с. 251]	Також досліджують ліквідність на макрорівні та визначають її як здатність банківської системи країни своєчасно, безперервно та в повному обсязі виконувати всі свої грошові зобов'язання, що в свою чергу, демонструє надійність банківської системи країни.
Краснова І. В. [21, с. 344]	Розглядає сутність поняття «ліквідності банківської системи», як суму усіх ліквідних коштів, що забезпечують розрахунково-платіжні операції в країні та здатність надання нових кредитів.
Довгань Ж. М. [12, с. 257]	Визначає банківську ліквідність, як рухливість активів з метою виконання взятих зобов'язань та вимог, які виникають у процесі функціонування банку.
Андросова О. Ф. [7, с. 140–141]	Визначає банківську ліквідність як здатність банківської установи в повному обсязі та своєчасно виконувати свої зобов'язання перед клієнтами. Наголошує на важливості ліквідності, як складової стійкості та стабільності банку, так як банк, який дотримується норм ліквідності виконує свої функції з найнижчими витратами.
Енциклопедія банківської справи [15, с. 331]	1. Здатність до реалізації, продажу, мобільного перетворення матеріальних та інших цінностей на реальні гроші; 2. Спроможність підприємств банків своєчасно виконувати свої кредитно-фінансові зобов'язання, можливість конвертувати відповідні активи в грошові кошти для оплати своїх зобов'язань.
Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затверджена постановою НБУ № 368 від 28.08.2001 р. [1]	Здатність банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань, що визначається збалансованістю між строками та сумами погашення розміщених активів і строками й сумами виконання зобов'язань банку, а також строками та сумами інших джерел і напрямів використання коштів (видача кредитів та інші витрати).

Тобто, виходячи із таблиці, можна сказати, що при дослідженні поняття «ліквідність» в банківській галузі традиційно виокремлюють такі три підходи:

1. Підхід «виконання зобов'язань» – відмічає можливість виконання банком своїх зобов'язань своєчасно і в повному обсязі;

2. Підхід «співвідношення активів та пасивів» – досліджує ліквідність банку, з позиції співвідношення активів та пасивів;

3. Підхід «перетворення активів» – розглядає ліквідність банку як здатність активу трансформуватися на засоби, за допомогою яких будуть виконані зобов'язання банку [24, с. 219].

Криклій О. А. [22] у своїх дослідження банківської ліквідності пропонує виокремлення визначення поняття «ліквідність» в залежності від суб'єкта (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Підходи до розуміння поняття «ліквідність банку» залежно від суб'єкта

Суб'єкт	Визначення
Для клієнта	Споживання банківських продуктів та можливість своєчасного отримання коштів.
Для НБУ	Забезпечення банком своїх грошових зобов'язань, шляхом збалансованості між строками і сумами активів й зобов'язань банку.
Для працівника банку	Виконання банком взятих на себе балансових та позабалансових зобов'язань своєчасно і в повному обсязі за можливості стабільного функціонування, проведення активних операцій та впровадження нових продуктів.

В свою чергу, Тищенко О. І. та Тищенко В. В. [33] виділяють два підходи до розгляду поняття «ліквідність» (рис.1.1).

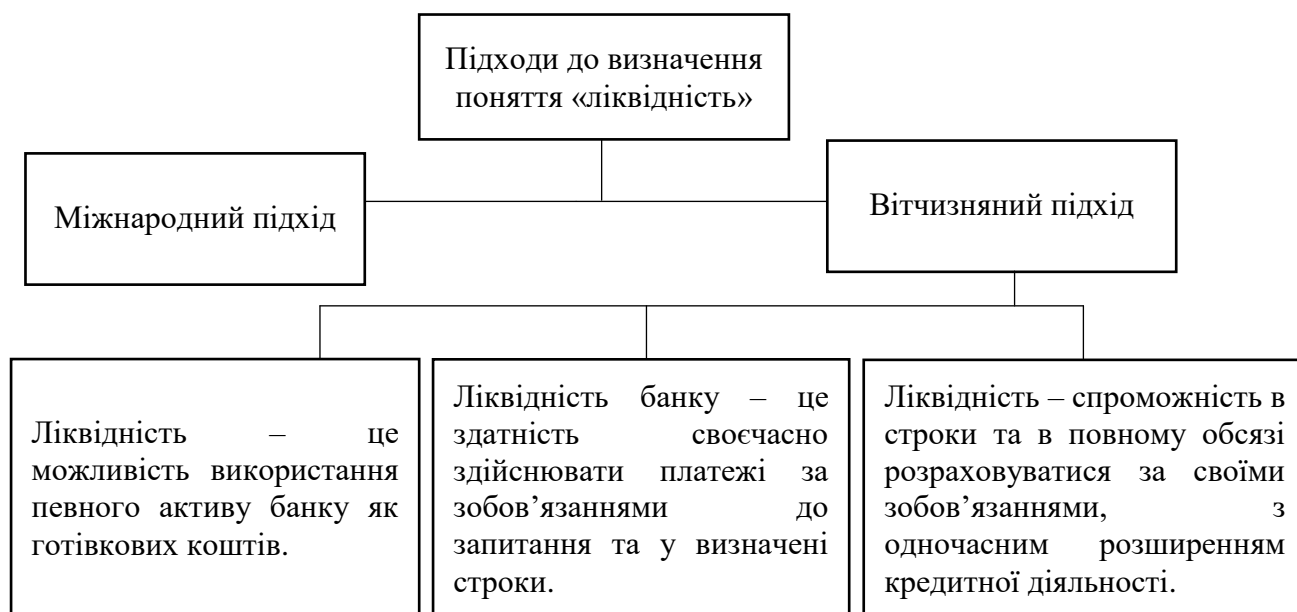

Рис. 1.1. Підходи до визначення поняття «ліквідність»

Таким чином, можна зробити висновок, що термін «ліквідність» є досить багатостороннім й його тлумачення у банківській сфері дещо відрізняється від своєї загальної сутності. На самому базовому рівні ліквідність – це можливість отримати доступ до готівки, коли вона потрібна.

У банківській системі також слід виділити окремо ліквідність на мікро- та на макрорівні. На мікрорівні вона означає можливість окремої банківської установи виконувати свої зобов'язання із забезпеченням розвитку банку шляхом збільшення обсягів її операцій. На макрорівні, тобто на рівні банківської системи, ліквідність означає її спроможність до виконання всіх боргових зобов'язань перед вкладниками, кредиторами та засновниками банків, можливість активного залучання коштів юридичних та фізичних осіб, а також надання кредитів [20, с. 709–710].

Саме тому очікується, що банки повинні підтримувати достатню ліквідність, щоб ефективно виконувати свої щоденні зобов'язання, наприклад, задоволення вимог вкладників або зняття коштів, урегулювання зобов'язань та надання коштів, коли позичальники користуються залученими кредитними засобами.

На ліквідність банківської системи має суттєвий вплив стан ліквідності банківських установ держави та Національного банку України.

Згідно із розглянутими поняттями ліквідності можна стверджувати про її роль та необхідність у функціонуванні банку, які виражаються у виконанні банком попиту на кредити, вилучення коштів вкладників за їх побажанням та забезпеченні довіри до банку з боку клієнтів, а також підтримці надійності банку.

Христофорова О. Ф. [35] виокремлює такі основні функції ліквідності у діяльності банківської галузі (рис. 1.2).

Як можна побачити на рис. 1.2 запропонована система функцій банківської ліквідності розглядається з позиції розподілу середовища банківської системи на внутрішнє та зовнішнє. Організаційно-управлінська функція слугує для розгляду найбільш раціональних шляхів забезпечення

ліквідності та її управління, як з боку Національного банку, так й в банківських установах. Стратегічна функція спрямована на підтримку ефективного та динамічного розвитку банку і його постійного виконання своїх функцій. Стабілізаційна, конкурентно-статусна, трансформаційна та функція нівелювання ризиків більш спрямовані на аналіз процесу забезпечення ліквідності [35, с. 111–112].

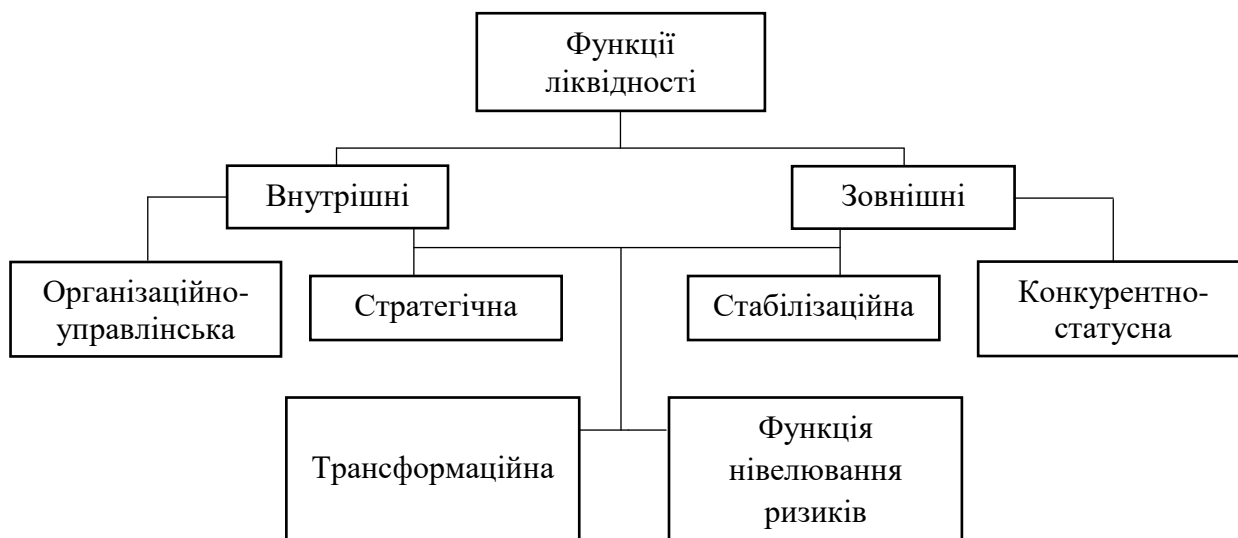

Рис. 1.2. Функції ліквідності банківської системи

Виходячи з визначення терміну «ліквідність» варто зазначити, що банки можуть відповідати за зобов'язаннями не тільки у готівковій формі, а й в безготівковій. Найбільше використання готівки банками приходить для проведення операцій із фізичними особами. При обслуговуванні ж юридичних осіб частіше використовуються кошти в безготівковій формі.

Крім того, на сьогодні у високорозвинутих країнах, наприклад, у США, країнах ЄС, Японії, спостерігається припадання більшої частки розрахунків фізичних осіб у безготівковій формі у вигляді платіжних карт або Інтернет-банкінгу. Наприклад, обсяг готівки в Швеції складає лише 3 % сукупної грошової маси, в США він становить 7 %, а в країнах Євросоюзу 9 %. Така мала кількість готівки та незначний обсяг готівкових операцій пояснюється можливістю зменшення ймовірності паніки серед клієнтів банків, спричиненою

дефіцитом готівкових коштів у банкоматах під час можливих кризових ситуацій, що, в свою чергу, зменшує ризик втрати ліквідності банком. В цьому випадку стан ліквідності банку залежить від довіри до нього з боку його контрагентів, що здійснюють еквайрінг платіжних карт та прийом платежів конкретного банку [11, с. 29].

У визначенні сутності поняття «банківська ліквідність» слід також виокремити фактори, які мають вплив на її зміни. Головні фактори, які впливають на стан ліквідності банку можна поділити на зовнішні та внутрішні. До внутрішніх факторів відносяться процеси і події, що мають місце безпосередньо у банківській установі, до зовнішніх – ті, що відбуваються на рівні економічної системи країни.

Представимо фактори впливу на ліквідність банку у вигляді таблиці (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Фактори впливу на банківську ліквідність

Внутрішні фактори	Зовнішні фактори
1. Міцна капітальна база	1. Економічна та політична ситуації в країні
2. Якість залучених коштів	2. Засоби державного регулювання
3. Структура активів та пасивів	3. Особливості політики НБУ
4. Якість активів	4. Можливість залучення підтримки держави
5. Значна залежність від зовнішніх джерел залучення коштів	5. Стан та розвиток фінансового ринку.
6. Менеджмент банку	

Як можна побачити з табл. 1.3 фактори, які мають вплив на ліквідність банківської системи, можна поділити на зовнішні та внутрішні. До зовнішніх факторів відносяться ті, які мають вплив на банківську систему в цілому, зазвичай вони більш сезонні, циклічні та довгострокові. До внутрішніх відносяться фактори на рівні окремої банківської установи, її політики управління та керівництва, а також вплив зовнішніх факторів [8, с. 45–46]. Тобто, з метою забезпечення ліквідності банків важливим є аналіз факторів впливу на її стан на обох рівнях.

Отже, виходячи із викладеного матеріалу, можна зробити висновок, що ліквідність є досить широким поняттям та його тлумачення у банківській галузі відрізняється від загальноприйнятого розуміння цього терміну в економіці в цілому. Протягом розвитку економіки багато вчених висловлювали різні думки щодо конкретизації визначення саме «банківської ліквідності». У банківській діяльності сутність ліквідності не обмежується лише швидким доступом до готівкових коштів. Для банку ліквідність виступає у здатності своєчасного виконання зобов'язань перед своїми клієнтами у повному обсязі за рахунок збалансованого співвідношення між активами й пасивами банку відповідного ступеня ліквідності, а також можливості у залученні вільних грошових коштів від юридичних та фізичних осіб. Таким чином, стан ліквідності банку демонструє його надійність перед клієнтами і виступає досить важливою характеристикою його діяльності.

1.2. Особливості управління ліквідністю банку

Управління банківською ліквідністю є невід'ємним етапом проведення грошово-кредитної політики. Адже саме керуючи ліквідністю банківського сектора Національний банк України безпосередньо забезпечує один з факторів безперебійного та стабільного функціонування банківської системи країни.

Оцінка ліквідності банку є одним з найбільш складних завдань, що дозволяють отримати відповідь на найважливіше питання: чи здатний банк відповідати за своїми зобов'язаннями. На здатність банку відповідати за зобов'язаннями впливають характеристики стану та зміни ресурсної бази, повернення активів, фінансовий результат діяльності, розмір власних коштів (капіталу) банку, і навіть якість управління банком. Важливо зазначити, що дефіцит ліквідності в банку може спричинити за собою його неплатоспроможність, а надмірна ж ліквідність в свою чергу негативно відображається на прибутковості, так як «зайві» гроші складно змусити

приносити банку дохід – вони не затребувані клієнтами, тому банки намагаються їх позбуватися, в тому числі через ринок міжбанківських кредитів. Таким чином, управління банківською ліквідністю є досить складним та багатофакторним процесом. Саме тому важливим залишається процес аналізу і моніторингу за показниками ліквідності безпосередньо як на мікроекономічному, так й на макроекономічному рівнях.

Для оцінки стану ліквідності банків в Україні на макроекономічному рівні Національним Банком використовуються наступні показники:

1. Норматив миттєвої ліквідності (Н4) – розраховується як відношення високоліквідних активів до поточних зобов'язань банку. Використовується для характеристики мінімального обсягу високоліквідних активів, які необхідні для забезпечення виконання поточних зобов'язань банківської установи протягом одного операційного дня (формула 1.1). Нормативне значення коефіцієнта Н4 повинно перевищувати 20 %.

$$H4 = \frac{K_k + K_{op}}{Z_{pot}}, \quad (1.1)$$

де K_k – кошти в касі банку та в дорозі;

K_{op} – кошти банку на кореспондентському рахунку в НБУ та інших банках;

Z_{pot} – кошти клієнтів на поточних рахунках.

2. Норматив поточної ліквідності (Н5) – розраховується як відношення активів із кінцевим строком погашення до 31 дня до зобов'язань банку з кінцевим строком погашення до 31 дня (формула 1.2). Даний норматив демонструє мінімально необхідний обсяг активів банку для забезпечення виконання поточного обсягу зобов'язань протягом одного календарного місяця. Нормативне значення коефіцієнта Н5 повинно перевищувати 40 %.

$$H5 = \frac{A_{31}}{Z_{31}}, \quad (1.2)$$

де A_{31} – активи зі строком погашення до 31 днів;

Z_{31} – зобов'язання зі строком погашення до 31 днів.

3. Норматив короткострокової ліквідності ($H6$) – розраховується як відношення ліквідних активів до зобов'язань з кінцевим строком погашення до одного року (формула 1.3). Він визначає мінімально необхідний обсяг активів для забезпечення виконання своїх зобов'язань протягом одного року. Нормативне значення коефіцієнта $H6$ повинно перевищувати 60 % [14].

$$H6 = \frac{A1}{Z1}, \quad (1.3)$$

де $A1$ – активи зі строком погашення до 1 року;

$Z1$ – зобов'язання зі строком погашення до 1 року.

Проте відповідно до змін до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затверджених постановою Правління Національного банку України № 102 від 01.08.2019 р., починаючи із 02.09.2019 р. економічні нормативи $H4$ та $H5$ не розраховуються, замість нього НБУ був впроваджений новий обов'язковий норматив ліквідності – коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) [2].

4. Коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) впроваджений для установлення мінімально необхідного рівня ліквідності, спрямованого на покриття можливого відтоку коштів з банку упродовж 30 днів. Коефіцієнт спрямований на відображення рівня стійкості банку до можливих ризиків, дефіциту ліквідності, а також кризових ситуацій, підчас яких спостерігається відтік коштів клієнтів банку. Дотримання банком вимог щодо показника означатиме його забезпечення ліквідністю у необхідній кількості для виконання

усіх його зобов'язань протягом 30 днів підчас кризових ситуацій [9, с. 107]. Коефіцієнт розраховується як в національній, так і в іноземній валюті. Нормативне значення коефіцієнта LCR повинно перевищувати 100 %. Формула для розрахунку:

$$\text{LCR} = \frac{\text{ВЛА}}{\text{ЧВ}}, \quad (1.4)$$

де ВЛА – це високоякісні ліквідні активи;

ЧВ – чистий відтік грошових коштів протягом 30 днів.

5. Коефіцієнт довгострокової ліквідності (NSFR) – показник спрямований на визначення мінімального необхідного рівня ліквідності банку на один рік. Мета його впровадження полягає у мотивуванні банків забезпечення більш стабільним та довгостроковим фінансуванням. Розраховується показник як співвідношення обсягу наявного стабільного фінансування до обсягу необхідного стабільного фінансування. Нормативне значення показника – більше 100 %. Формула для розрахунку:

$$\text{NSFR} = \frac{\text{ASF}}{\text{RSF}}, \quad (1.5)$$

де ASF – це наявний обсяг стабільних джерел фінансування;

RSF – необхідний обсяг стабільного фінансування.

Слід також зазначити, що новий нормативи LCR та NSFR були прийняти відповідно до вимог Базельських угод, яким підпорядковується світові банківські системи.

Базельські угоди – це серія з трьох послідовних угод про банківське регулювання (Базель I, II і III), укладених Базельським комітетом з банківського нагляду (BCBS). Комітет надає рекомендації щодо банківського та фінансового

регулювання, зокрема, щодо ризику капіталу, ринкового та операційного ризику. Нормативи LCR та NSFR дають можливість прогнозування ризиків ліквідності з урахуванням потреб в ліквідних коштах. Нові стандарти ліквідністю повинні покращити здатність окремих банків та банківської галузі в цілому успішно переносити несприятливі фінансові чи економічні шоки, а також посприяти кращому захисту банківських установ від потенційних економічних криз [9, с. 107].

Таким чином, можна сказати, що впровадження нормативів LCR та NSFR відбувається з метою відповідності світовим стандартам та більш ефективною системою контролю за ліквідністю банківської системи країни.

Ще одним засобом оцінки стану ліквідності є аналіз активів за рівнем ліквідності. Необхідно визначити, що за рівнем ліквідності активи поділяються на такі групи (табл. 1.4):

Таблиця 1.4

Поділ активів за ступенем ліквідності

Активи за ступенем ліквідності	Характеристика
Високоліквідні активи	Кошти в касі, на коррахунку в НБУ та в інших банках, а також високоліквідні державні цінні папери. Вони не дають банку дохід, але необхідні для розрахунків за зобов'язаннями
Ліквідні активи	Активи, які приносять банку дохід, а саме: всі надані кредити; депозити в інших банках; цінні папери в торговому портфелі, на продаж і до погашення; вкладення в асоційовані і дочірні компанії
Низьколіквідні активи	Дебіторська заборгованість, відстрочений податковий актив
Неліквідні активи	Прострочена та інша проблемна заборгованість за кредитами
Недоходні активи	Основні засоби та нематеріальні активи; товарно-матеріальні цінності
Квазіактиви	Нараховані доходи банку, в тому числі прострочені нараховані доходи та інші активи

Представимо процес управління ліквідністю банку у вигляді побудови ЕРС-діаграми (рис. А.1 додатку А). ЕРС-моделювання застосовується для відтворення бізнес-процесів у послідовному порядку дій та функцій.

З отриманої моделі (рис. А.1) можна побачити, що першим кроком у процесі управління ліквідністю банку є формування масиву даних згідно зі складовими фінансової звітності. Наступним етапом є розрахунок показників ліквідності та порівняння їх з нормативами Національного банку України. Слід за цим керівництву визначити потребу у ліквідних коштах та на кінцевому етапі сформувані необхідні заходи із забезпечення ліквідності з подальшою їх реалізацією.

Слід зазначити, що потреба у ліквідних коштах може виникнути за наступних причин: вилучення депозитних коштів; заявки на отримання нових кредитів від клієнтів; операційні витрати; сплата податків; виплата дивідендів акціонерам банку.

Згідно із вищезазначеним, можливими засобами усунення дефіциту ліквідності є: залучення коштів клієнтів; дохід від продажу банківських послуг; погашення кредитів клієнтами; продаж активів банку; залучення коштів на грошовому ринку [25, с. 286].

Основною задачею управління ліквідністю є підтримання безперервного процесу проведення платежів, головними факторами якого виступають аналіз діяльності банку протягом попередніх періодів, прогнозування можливого сценарію подальшого його функціонування з урахуванням уникнення можливого дефіциту ліквідності та зменшення можливих ризиків [35, с. 112–113]. Виокремлюють такі основні методи управління ліквідністю (рис. 1.4).

Таким чином, в управлінні ліквідністю банку можна виокремити три напрямки: управління активами, управління пасивами та збалансоване управління. На сьогодні більшість банків України проводить управління ліквідністю шляхом збалансованого методу, що може бути пов'язано із високою вартістю та значною ризикованістю інших методів [35, с. 112–113].

Управління ризиками є вкрай важливою складовою забезпечення стабільного функціонування банківської установи, саме тому важливим є процес моніторингу та діагностики процесів виникнення всебічних і можливих ризиків, у тому числі й ризиків ліквідності.

Рис. 1.4. Характеристика методів управління ліквідністю банку

Важливим є забезпечення ліквідності не тільки на рівні однієї банківської установи, а й на рівні банківської системи країни. Саме тому є необхідним ретельний моніторинг та визначення ознак змін стану ліквідності банківської системи [20, с. 710].

Зовнішні ознаки змін стану ліквідності банківської системи

Ознаки ослаблення ліквідності банківської системи	Ознаки зміцнення ліквідності банківської системи
1. Зниження кількості коштів банків на кореспондентських рахунках. 2. Збільшення попиту на кредити рефінансування НБУ. 3. Надмірна залежність ресурсної бази від обсягів міжбанківського кредитування. 4. Зменшення залишків готівки в касах банків. 5. Збільшення відсоткових ставок на грошово-кредитному ринку.	1. Зростання кількості коштів банків на кореспондентських рахунках. 2. Збільшення попиту банків на стерилізаційні операції центрального банку та зменшення попиту на операції з рефінансування. 3. Зниження залежності ресурсної бази від обсягів міжбанківського кредитування. 4. Зниження відсоткових ставок на грошово-кредитному ринку.

Серед найбільш сприятливих умов для зміцнення стану ліквідності банків на мікрорівні можна виокремити наступні: врегулювання достатнього обсягу капіталу, регулювання структури активів та пасивів, стабільність ресурсної бази, підвищення попиту на кредити, довіра клієнтів до банку, раціональна політика управління ліквідністю банку [8, с. 44–46].

На макрорівні сприятливими умовами підтримання стабільності стану ліквідності виступатимуть рухливість готівки у касах банків, ефективна стратегія НБУ, раціональне виконання методів грошово-кредитної політики.

Отже, управління банківською ліквідністю є досить складним процесом, який залежить від широкої низки факторів. Ліквідність банків контролюється як на рівні окремої банківської установи, так й на рівні банківської системи країни в цілому. Для ефективного управління ліквідністю доцільно паралельно використовувати зазначені методи. Це дозволить порівнювати отримані результати за кожним із них, що, в свою чергу, дасть можливість коректно прогнозувати рівень ліквідності.

В свою чергу, ще одним із шляхів підвищення ефективності управління банківською ліквідністю є покращення прогнозування змін у обсягах та структурі активів й пасивів банку. При цьому їх групування за певними характеристиками (валютою, строковістю, величиною тощо) дозволить

підвищити достовірність прогнозу в межах відповідної категорії.

На сьогодні Національним банком України відбувається коригування системи оцінювання стану ліквідності з метою наближення до міжнародних стандартів, а також контролю усунення та протидії можливих ризиків. Тобто, важливим є моніторинг за складовими ліквідності, прогнозуванням й плануванням її обсягів, контроль за станом та якістю компонентів ліквідності.

2. ДІЮЧА СИСТЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛІКВІДНОСТІ БАНКУ (НА ПРИКЛАДІ АТ «РАЙФФАЙЗЕН БАНК»)

2.1. Аналіз фінансового стану АТ «Райффайзен Банк»

Базою переддипломної практики та аналізу для дослідження виступив АТ «Райффайзен Банк». Для багатьох українців він виступає як найбільш надійний та стабільний банк.

Акціонерний комерційний банк «Райффайзен Банк» був зареєстрований 27 березня 1992 року Національним банком України як акціонерне товариство відкритого типу згідно із законодавством України (додаток Б). У квітні 1994 року банк був перереєстрований як Акціонерний Поштово-Пенсійний Банк «Аваль». У 2006 році банк був перереєстрований як Відкрите акціонерне товариство «Райффайзен Банк Аваль» та у 2009 році – у форму Публічного акціонерного товариства, у зв'язку зі змінами в українському законодавстві. У 2018 році Райффайзен Банк Аваль був перереєстрований у форму Приватного акціонерного товариства. 17 червня 2021 року було змінено назву банку на Акціонерне товариство «Райффайзен Банк». Таким чином, юридичною повною назвою банку на сьогодні є акціонерне товариство «Райффайзен Банк», скорочена назва – АТ «Райффайзен Банк».

Організаційно-правова форма банку – акціонерне товариство, тип акціонерного товариства – приватне акціонерне товариство, органами управління якого є:

1. Вищий орган управління – Загальні збори акціонерів банку;
2. Наглядний орган – Наглядова рада банку;
3. Виконавчий орган – Правління банку (надалі – Правління).

До компетенції Зборів, як вищого органу управління, належить вирішення всіх питань діяльності банку. Більш детальна організаційна структура банку наведена у додатку В.

АТ «Райффайзен Банк» має статус банку з іноземним капіталом і входить

до іноземної банківської групи Райффайзен в Україні.

Власниками істотної участі в банку є:

1. Провідна австрійська публічна фінансова установа «Райффайзен Банк Інтернаціональ АГ», яка станом на 31 грудня 2020 року володіла 68,26 % статутного капіталу банку.

2. Європейський банк реконструкції та розвитку володіє близько 30 % статутного капіталу банку.

Мережа АТ «Райффайзен Банк» станом на кінець 2020 року нараховувала близько 390 відділень. Мережа відділень включає:

1. Повнофункціональні відділення, які надають повний перелік банківських послуг усім групам клієнтів: приватним особам, клієнтам мікробізнесу, малого бізнесу та корпоративного сегменту;

2. Преміальні центри, які обслуговують фізичних осіб преміального сегменту, в тому числі 2 преміальних центри нового формату обслуговування;

3. Центр обслуговування корпоративних клієнтів (ЦОКК);

4. Комісійне відділення, яке обслуговує зарплатних та приватних клієнтів, здійснюючи касові й сервісні операції.

Головний офіс банку розташований у м. Київ, відділення АТ «Райффайзен Банк» поширені по усім регіонам країни.

Слід зазначити, що протягом останніх років кількість відділень дещо знизилась, що пов'язано із переходом від традиційного обслуговування клієнтів та розширенням переліку онлайн-послуг.

Місією банку є постійно втілення інновацій задля побудови з клієнтами взаємодії високої якості.

Серед основних стратегічних напрямів розвитку банку можна виокремити: зміцнення провідних позицій на банківському ринку країни, надання якісних та високопрофесійних банківських послуг; постійне підвищення рівня обслуговування і розширення переліку фінансових послуг за всіма бізнес-напрямами, забезпечення необхідного рівня ресурсної бази – активна робота з існуючими та новими клієнтами; фокус на залученні

довгострокових ресурсів; збереження та підвищення ефективності операційної діяльності.

Клієнтами банку є як юридичні, так і фізичні особи, яким банк пропонує досить широкий спектр послуг (додаток Г).

Для аналізу фінансово-економічної діяльності банку доцільно розглянути ключові показники фінансової звітності протягом трьох років [45].

Через відсутність на сайті банку даних за повний 2021 календарний рік, для аналізу були взяті 2018-2020 рр.

За даними з офіційного сайту НБУ [44] та фінансової звітності банку (табл. Д.1 додатку Д) [45] були розраховані абсолютні та відносні показники фінансового стану АТ «Райффайзен Банк» протягом 2018-2020 рр.

Відповідно до проведених розрахунків показників структури (табл. Е.1 додатку Е) та динаміки (табл. Ж.1 додатку Ж) активів і пасивів банку були отримані наступні результати.

На рис. 2.1 можна побачити, що найбільшу частку питомої ваги активів займають кредити клієнтам, які складають близько половини загальної кількості активів. Така питома вага може свідчити про те, що банк приділяє багато уваги на забезпечення дохідності. Проте за три роки спостерігається тенденція до їхнього зменшення на близько 22 %, з 64,12 % у 2018 р. до 42,70 % у 2020 р.

Значним показником активів за три роки стала також заборгованість кредитних установ, яка помітно збільшилась близько на 13 % та зросла з 10,34 % у 2018 р. до 23,87 % у 2020 р. Ще одною вагомою складовою активів є грошові кошти та їх еквіваленти, що може свідчити про те, що банк також приділяє увагу на забезпечення ліквідності.

Найнижчі значення показників спостерігаються серед інвестиційної нерухомості, яка, крім того, демонструє тенденцію до зменшення (з 0,18 % у 2018 р. до 0,10 % у 2020 р.) та інвестицій в дочірні підприємства – 0,05 %, що може свідчити про те, що банк веде досить слабку інвестиційну діяльність.

Рис. 2.1. Структура активів АТ «Райффайзен Банк»

Щодо складу пасивів (рис. 2.2), то найбільшу частку серед них займають заборгованість перед клієнтами, яка за 3 роки складає близько більше 90 % від загальної кількості зобов'язань, що може свідчити про те, що банк активно залучає кошти та має довіру з боку клієнтів. Також вагомим показником є статутний капітал, значення якого протягом 2018-2020 рр. складало майже половину загальної кількості власного капіталу банку й додатково сплачений капітал, який за 3 роки складав приблизно 20 % загальної кількості власного капіталу. Такі значення можуть свідчити про досить велику залежність банку від своїх власників.

Найменша кількість у структурі зобов'язань спостерігається серед торгових зобов'язань, які складають 0,03 % у 2020 р. та відстрочених податкових зобов'язань, що так само складають 0,03 %. Серед власного капіталу найменшою часткою є резерви переоцінки, які протягом 2018-2020 рр. дорівнюють близько 7 %.

Рис. 2.2. Структура пасивів АТ «Райффайзен Банк»

Щодо стану загального обсягу активів та пасивів банку, то на рис 2.3 можна побачити, що за три роки значно збільшилась кількість активів з 73 800 833 тис. грн. у 2018 р. до 107 361 130 тис. грн. у 2020 р.; збільшилась також загальна кількість зобов'язань – з 62 109 740 тис. грн. у 2018 р. до 94 277 840 тис. грн. Невелике збільшення показників спостерігається серед

загальної кількості власного капіталу з 11 691 093 тис. грн. у 2018 р. до 13 083 290 тис. грн. у 2020 р. Така тенденція до зростання показників свідчить про те, що банк активно розвиває свою роботу шляхом залучення нових ресурсів й підвищення прибутковості своєї діяльності.

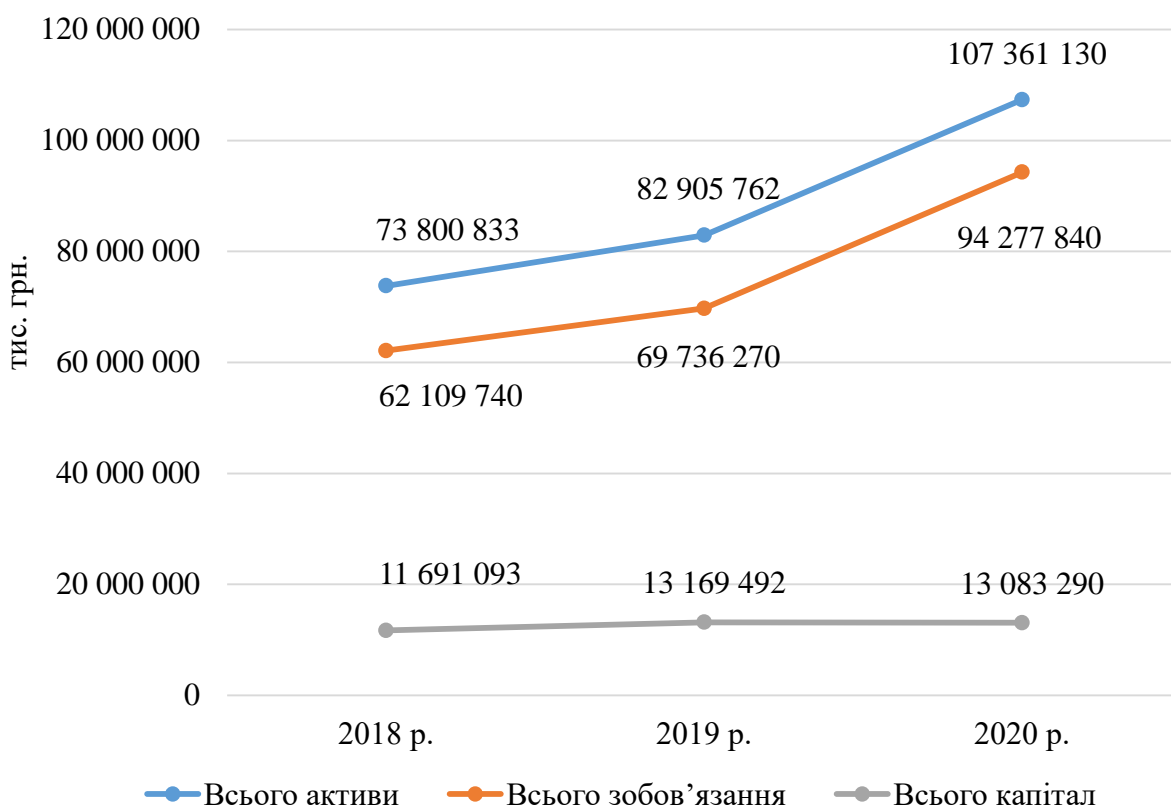

Рис. 2.3. Динаміка загальних обсягів активів та пасивів банку у 2018-2020 рр.

Фінансові результати діяльності банку (від реалізації його продукту) характеризуються такими показниками, як доходи, видатки, прибуток (до сплати податку на прибуток і після сплати податку – чистий прибуток).

В рамках дослідження й відповідно до фінансової звітності доходів та витрат банку (табл. 3.1 додатку 3) також був проведений аналіз структури (табл. И.1 додатку И) та динаміки (табл. К.1 додатку К) доходів та витрат АТ «Райффайзен Банк».

Щодо аналізу структури доходів та витрат, то найбільшу частку сукупних доходів (рис. 2.4) складають прибутки від торгових операцій з іноземними

валютами, які у 2018-2020 рр. складала близько 2 % загальної суми доходів, та курсові різниці, які помітно зросли за три роки і становлять 2,15 % у 2020 р., що свідчить про те, що банк активно проводить валютні операції.

Найменшу частку структури доходів банку складають чисті прибутки від операцій з фінансовими активами, які за три роки залишалися на рівні 0,01 %.

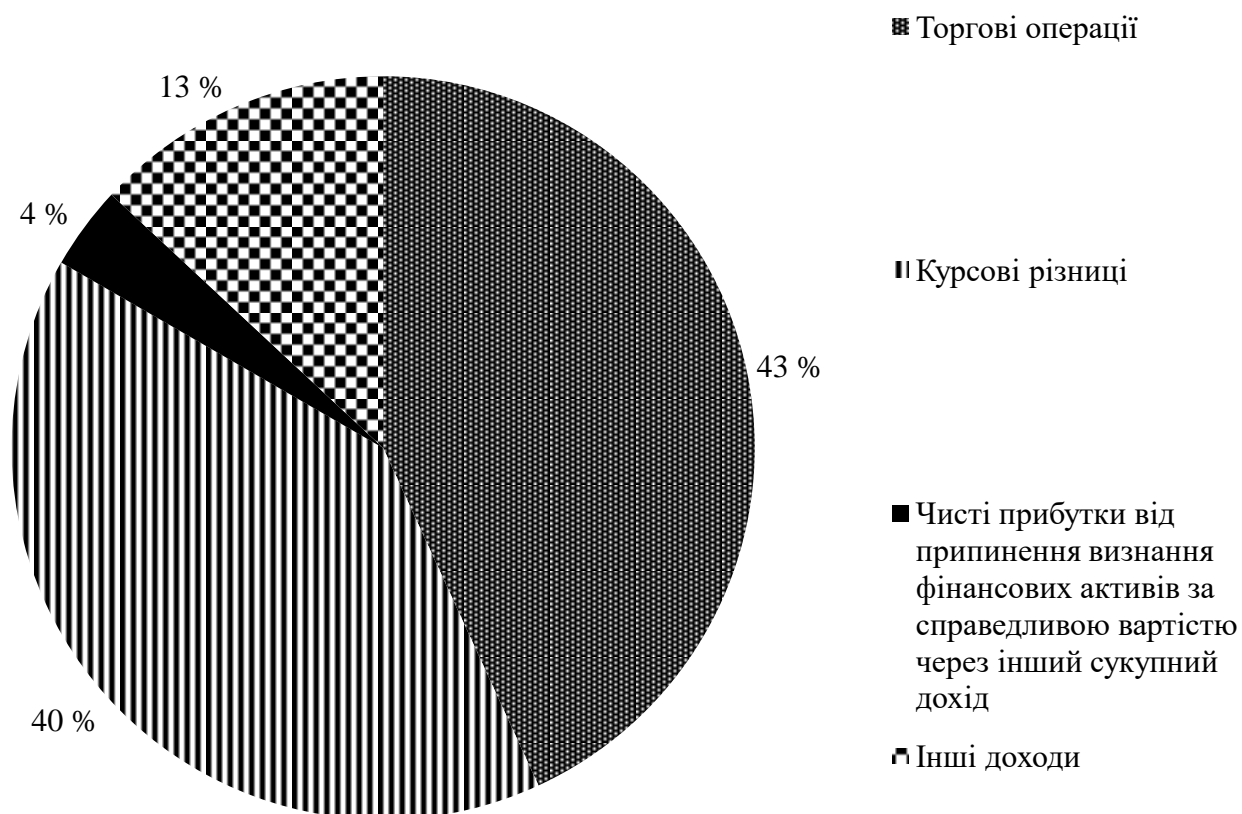

Рис. 2.4. Структура доходів АТ «Райффайзен Банк»

Щодо витрат, то найбільшу частку серед них протягом трьох років складають витрати на персонал, які складають близько половину загальної кількості витрат та за якими спостерігається помітне зростання з 32,01 % у 2018 р. до 51,77 % у 2020 р., й інші операційні та адміністративні витрати, які також зросли зі значення 27,21 % у 2018 р. до 30,96 % у 2020 р. Такі тенденції можуть свідчити про те, що банк приділяє багато уваги виплаті заробітної

плати працівникам, премій й інших заохочувальних виплат, а також на ремонт та обслуговування необоротних активів, на інкасацію готівкових коштів, маркетинг і рекламу тощо. Тобто, можна сказати, що банк веде досить активну діяльність на забезпечення комфортного середовища для роботи своїх працівників та отримувачів (користувачів) послуг.

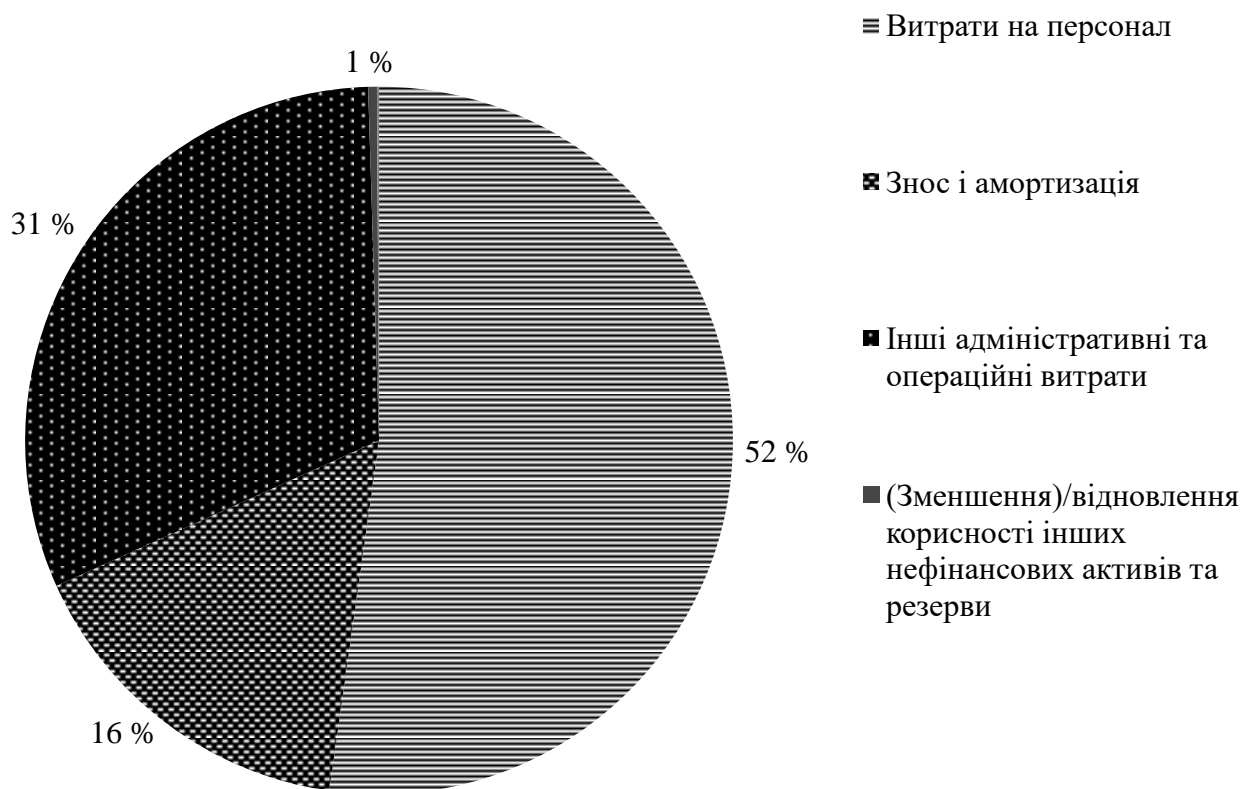

Рис. 2.5. Структура витрат АТ «Райффайзен Банк»

Щодо динаміки загальної кількості прибутку та витрат банку, то на рис. 2.6 можна побачити, що за три роки вони демонструють тенденцію до зниження. Таке різке зниження показників у 2020 р. може бути пов'язано із наслідками пандемії, проте слід також зазначити, що за підсумками 2020 року банк отримав прибуток в розмірі 4,1 млрд. грн., який є другим найбільшим в банківській системі України за розміром [45]. Можна також побачити, що

кількість витрат дещо перевищує загальний обсяг прибутку банку, проте це може бути пов'язано як і з наслідками економічної кризи через пандемію, так і з тим, що банк активно вкладає кошти у розвиток своєї діяльності, розробку та впровадження нових продуктів, забезпечення більш новітніх й інноваційних методів і технологій роботи, а також на виплати працівникам банку.

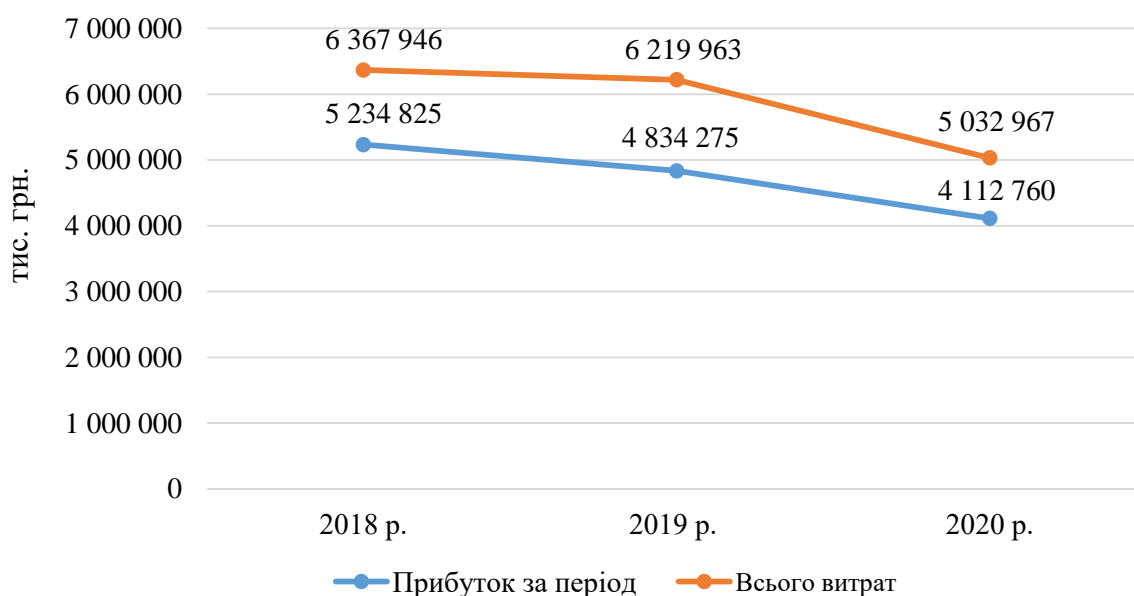

Рис. 2.6. Динаміка загальних обсягів прибутку та витрат банку у 2018-2020 рр.

Для більш детального аналізу був також проведений коефіцієнтний аналіз фінансового стану банку (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Коефіцієнтний аналіз фінансового стану АТ «Райффайзен Банк»

Коефіцієнти	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Коефіцієнт мультиплікатора капіталу	6,30	6,29	8,20
Коефіцієнт надійності	0,20	0,20	0,15
Окупність витрат доходами	2,21	2,25	3,19
Рентабельність активів	0,07	0,06	0,04
Коефіцієнт активності залучення позичених і залучених коштів	0,79	0,80	0,82
Коефіцієнт загальної інвестиційної активності в цінні папери і пайову участь	0,05	0,06	0,10

Згідно із проведеним коефіцієнтним аналізом фінансового стану банку можна зробити наступні висновки.

Мультиплікатор капіталу характеризує обсяг активів, сформованих внаслідок функціонування кожної гривні капіталу. Оскільки власний капітал повинен покривати збитки за активними операціями, то чим вищий рівень мультиплікатора, тим вище ступінь ризику банкрутства банку. Одночасно, чим вище мультиплікатор, тим вище потенціал банку для формування активів і отримання доходів. Допустимими вважаються значення, що знаходяться в інтервалі 5-10 і так як розрахункові показники відповідають допустимим нормам, то можна сказати, що банк не має високу ймовірність банкрутства, до того ж у 2020 р. спостерігається зростання показника з 6,3 % у 2018 р. до 8,2 % у 2020 р.). Коефіцієнт надійності визначає рівень залежності банку від залучених коштів та відповідає нормативному значенню (не менше 5 %), що свідчить про те, що банк має забезпеченість власним капіталом і, як наслідок, високу надійність, проте у 2020 р. спостерігається зниження показника з 20 % у 2018-2019 рр. до 15 % у 2020 р.

Окупність витрат доходами показує розмір доходу на 1 грн. витрат та відповідно до розрахованих значень можна сказати, що доходи банку протягом трьох років перевищують його витрати, крім того, спостерігається збільшення показника з 2,21 % у 2018 р. до 3,19 % у 2020%, що може свідчити про зростання його доходів. За рентабельністю активів протягом трьох років спостерігається невелике зниження показника з 0,07 до 0,04, тому банку слід звернути більше уваги на ефективність використання активів.

Коефіцієнт активності залучення позичених і залучених коштів має тенденцію до збільшення протягом 2018-2020 рр. та досягає оптимального значення 80-85 % з 79 % у 2018 р. до 82 % у 2020 р., що свідчить про досить високу активність банку щодо залучення грошових коштів на фінансовому ринку. Питома вага портфеля цінних паперів і паїв у загальних активах демонструє зростання, що свідчить про поживлення інвестиційної діяльності, проте значення показника все ще залишається досить низьким (0,1 у 2020 р.).

Отже, відповідно до проведеного аналізу фінансово-економічного стану банку можна сказати, що банк активно проводить діяльність у сфері кредитування, а також має високу довіру із боку населення, яке готове тримати свої кошти в банку. Також можна сказати, що банк приділяє більше уваги на забезпечення прибутковості, саме тому керівництву слід приділити більше уваги на систему моніторингу за фінансовими показниками. Згідно із проведеним аналізом структури активів банку можна також виокремити необхідність поживлення інвестиційної діяльності банку, яка може посприяти на стабілізацію ліквідності банку. Також згідно із проведеним коефіцієнтним аналізом можна сказати про необхідність оптимізації ефективності використання активів банку та інвестиційної діяльності.

2.2. Аналіз діяльності АТ «Райффайзен Банк» з точки зору оцінювання забезпечення ліквідності

Важливим етапом у процесі забезпечення ліквідності банку є аналіз та управління ризиком ліквідності банку. Слід зазначити, що ризик ліквідності – це ймовірність виникнення збитків чи додаткових витрат або недоотримання запланованих доходів через неспроможність банку забезпечувати фінансування зростання активів та/або виконання своїх зобов'язань у належні строки [3]. Зазвичай причинами виникнення ризику ліквідності виступають незаплановані скорочення або зміни джерел фінансування, а також неспроможність спрогнозувати або врахувати зміни кон'юнктури ринку, які впливають на здатність швидко реалізувати активи з мінімальною втратою їхньої вартості. Саме тому важливим є проведення аналізу показників ліквідності банку для регулювання стану ліквідності. З цією метою керівництво банку на регулярній основі здійснює стрес-тестування ризику ліквідності, відокремлюючи сценарії фінансової кризи, репутаційної кризи банку та комбінований сценарій з метою виявлення причин можливих проблем із ліквідністю і оцінки відповідності результатів здійснення стрес-тестування встановленому банком рівню ризику

ліквідності [45].

Також керівництво банку щоденно здійснює моніторинг коефіцієнтів ліквідності, встановлених НБУ та, за необхідності, здійснює стрес-тестування й аналіз сценаріїв. Згідно звітності банку [45] показники ліквідності, розраховані відповідно до вимог НБУ, у 2018-2020 рр. мали наступні значення (табл. 2.2):

Таблиця 2.2

Значення нормативів ліквідності АТ «Райффайзен Банк» протягом 2018-2020 рр.

Нормативи ліквідності	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Н4 «Норматив миттєвої ліквідності» (нормативне значення не менше 20 %), %	42,91	–	–
Н5 «Норматив поточної ліквідності» (нормативне значення не менше 40 %), %	52,51	–	–
Н6 «Норматив короткострокової ліквідності» (нормативне значення не менше 60 %), %	84,25	81,96	88,4
LCR _{вв} «Норматив коефіцієнта покриття ліквідністю за всіма валютами» (нормативне значення не менше 100 %), %	–	197,66	286,14
LCR _{ів} «Норматив коефіцієнта покриття ліквідністю в іноземній валюті» (нормативне значення не менше 100 %), %	–	196,26	467,56

Як можна побачити із табл. 2.2 протягом 2018-2020 рр. спостерігалась відповідність за усіма показниками, крім того у 2020 р. спостерігається зростання показників, зокрема, значення нормативу Н6, який збільшився до 88,4 %. Майже на 100 % зріс показник LCR_{вв} із 197,66 % у 2019 р. до 286,14 % у 2020 р. Найбільше зростання спостерігається за показником LCR_{ів} – із 196,26 % у 2019 р. до 467,56 у 2020 р. Таким чином, можна сказати, що банк приділяє достатньо уваги аналізу стану ліквідності.

Також у процесі дослідження був проведений аналіз структури активів за рівнем ліквідності (табл. 2.3).

Виходячи з отриманих даних робимо висновок, що найбільшу частку у загальній кількості активів банку займають ліквідні активи. Найменшу частку займають неліквідні активи.

Частка високоліквідних активів серед загальної кількості активів демонструє тенденцію до зростання та складає 16,24 %, 16,01 % й 20,90 % у 2018-2020 рр. відповідно і відповідає рекомендованому значенню – більше 15 %, проте керівництву банку слід бути уважним до значення даного показника, адже надлишок високоліквідних активів призведе до ризику надлишкової ліквідності, що означає недоотримання частини доходів через низькодохідні високоліквідні активи. Доля ліквідних активів складає 67,08 %, 64,20 % та 64,97 % у 2018-2020 рр. відповідно та відповідає нормативному значенню (61-70 %).

Таблиця 2.3

Аналіз структури активів за рівнем ліквідності АТ «Райффайзен Банк»

Групи активів	2018 р.		2019 р.		2020 р.	
	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %
Високоліквідні активи	13 590 783	16,24	15 234 750	16,01	23 744 487	20,9
Ліквідні активи	56 120 156	67,08	61 090 483	64,2	73 820 311	64,97
Разом робочі активи	69 710 939	83,32	76 325 234	80,21	97 564 798	85,86
Низьколіквідні активи	115 289	0,14	95 791	0,1	93 665	0,08
Неліквідні активи	99 257	0,12	83 153	0,09	87 758	0,08
Неприбуткові активи	2 881 772	3,44	3 864 424	4,06	4 118 095	3,62
Квазіактиви	5 764 219	6,89	11 159 251	11,73	5 288 723	4,65
Усього активів	83 664 318	100	95 158 660	100	113 628 317	100

В рамках дослідження також були розраховані й інші показники стану ліквідності, серед яких, зокрема: коефіцієнт миттєвої ліквідності, загальної ліквідності зобов'язань банку, відношення високоліквідних до робочих активів, коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань, ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів та коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань (табл. 2.4). Формули для розрахунку, наведені у табл. Л.1

додатку Л.

Як можна побачити з табл. 2.4 коефіцієнт миттєвої ліквідності відповідає нормативному значенню, до того ж демонструє тенденцію до зростання – із 23,37 % у 2018 р. до 26,93 % у 2020 р., що свідчить про здатність банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань за рахунок високоліквідних активів.

Таблиця 2.4

Значення показників ліквідності АТ «Райффайзен Банк» у 2018-2020 рр.

Коефіцієнти	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Нормативне значення
Коефіцієнт миттєвої ліквідності, %	23,37	22,87	26,93	не менше 20 %
Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку, %	123,90	120,15	115,18	більше 100 %
Коефіцієнт відношення високоліквідних до робочих активів, %	19,47	19,94	24,32	не менше 20 %
Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань, %	83,26	77,24	74,91	близько 70-80 %
Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів, %	81,85	71,87	52,19	–
Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань, %	24,23	23,99	28,15	–

Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку відповідає нормативним вимогам та демонструє можливість банку в погашенні зобов'язань всіма активами, проте у 2020 р. спостерігається невелике зниження показника (з 119 % у 2018-2019 рр. до 114 % у 2020 р.), на що банку слід звернути увагу. Коефіцієнт відношення високоліквідних до робочих активів демонструє тенденцію до зростання з 19,47 % у 2018 р. й у 2020 р. сягає нормативних вимог та складає 24,32 %, коефіцієнт показує частку високоліквідних активів у складі робочих активів й демонструє можливий надлишок ліквідності. Щодо коефіцієнту ресурсної ліквідності зобов'язань, то у 2018 р. він складав 83,26 % таким чином за ним спостерігається перевищення нормативного значення, проте у 2020 р. коефіцієнт досягнув нормативних

вимог і дорівнює 74,61 %, коефіцієнт демонструє, що зобов'язання банку є забезпеченими дохідними активами. Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів й залучених депозитів демонструє тенденцію до зменшення (з 81 % у 2018 р. до 52 % у 2020 р.) та свідчить про те, що видані кредити не забезпечені переважачим обсягом залучених депозитів і банку може загрожувати незбалансована ліквідність. Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань дещо збільшився із 24,23 % у 2018 р. до 28,15 % у 2020 р. та демонструє здатність банку погашати зобов'язання високоліквідними активами та через продаж майна.

Таким чином, можна сказати, що банк виконує нормативні значення майже за усіма показниками, проте керівництву слід звернути увагу на обсяги виданих кредитів та залучених депозитів з метою уникнення ризиків незбалансованої ліквідності.

Отже, виходячи із проведеного аналізу ліквідності можна сказати, що банк виконує нормативні вимоги щодо показників ліквідності та є досить забезпеченим ліквідними активами, проте для покращення стану ліквідності банк може також поживавити свою інвестиційну діяльність.

3. УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛІКВІДНОСТІ БАНКУ

3.1. Аналіз ліквідності банку на основі побудови інтегрального показника

Банківська діяльність щодо процесу аналізу та регулювання стану ліквідності є досить складним і багатовимірним процесом.

З метою оцінки сучасного стану розвитку операцій банків із забезпечення ліквідності був використаний таксономічний аналіз.

Застосування таксономічного аналізу обумовлено тим, що іноді в економічній науці досить складно оперувати статистичними методами аналізу через невелику кількість доступних спостережень, які знаходяться в сукупності даних [30, с. 419].

Слід визначити, що таксономія – це наука щодо процесу упорядкування та класифікації складних ієрархічних систем.

Розповсюдження застосування багатовимірних порівнянь зумовлено тим, що досить складно проводити аналіз багатограних та неоднозначних економічних явищ і процесів за допомогою одного показника. Саме тому в економіці застосовується система багатовимірних показників для якісного аналізу та прогнозу діяльності.

Таким чином, для оцінки стану ліквідності банків України був застосований таксономічний аналіз. Для аналізу були обрані системно важливі банки України станом на 2021 рік: АТ «Укрексімбанк», АТ «Райффайзен Банк», АТ «ТАСКОМБАНК», АТ «Південний», АТ «ПУМБ», АТ «УКРСИББАНК», АБ «УКРГАЗБАНК», АТ «ОТП БАНК», АТ «Ощадбанк», АТ КБ «ПриватБанк», АТ «А-Банк», АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК», АТ «АЛЬФА-БАНК».

При проведенні таксономічного аналізу необхідно вирахувати таксономічний показник.

На рис. 3.1 зображена послідовність проведення таксономічного аналізу.

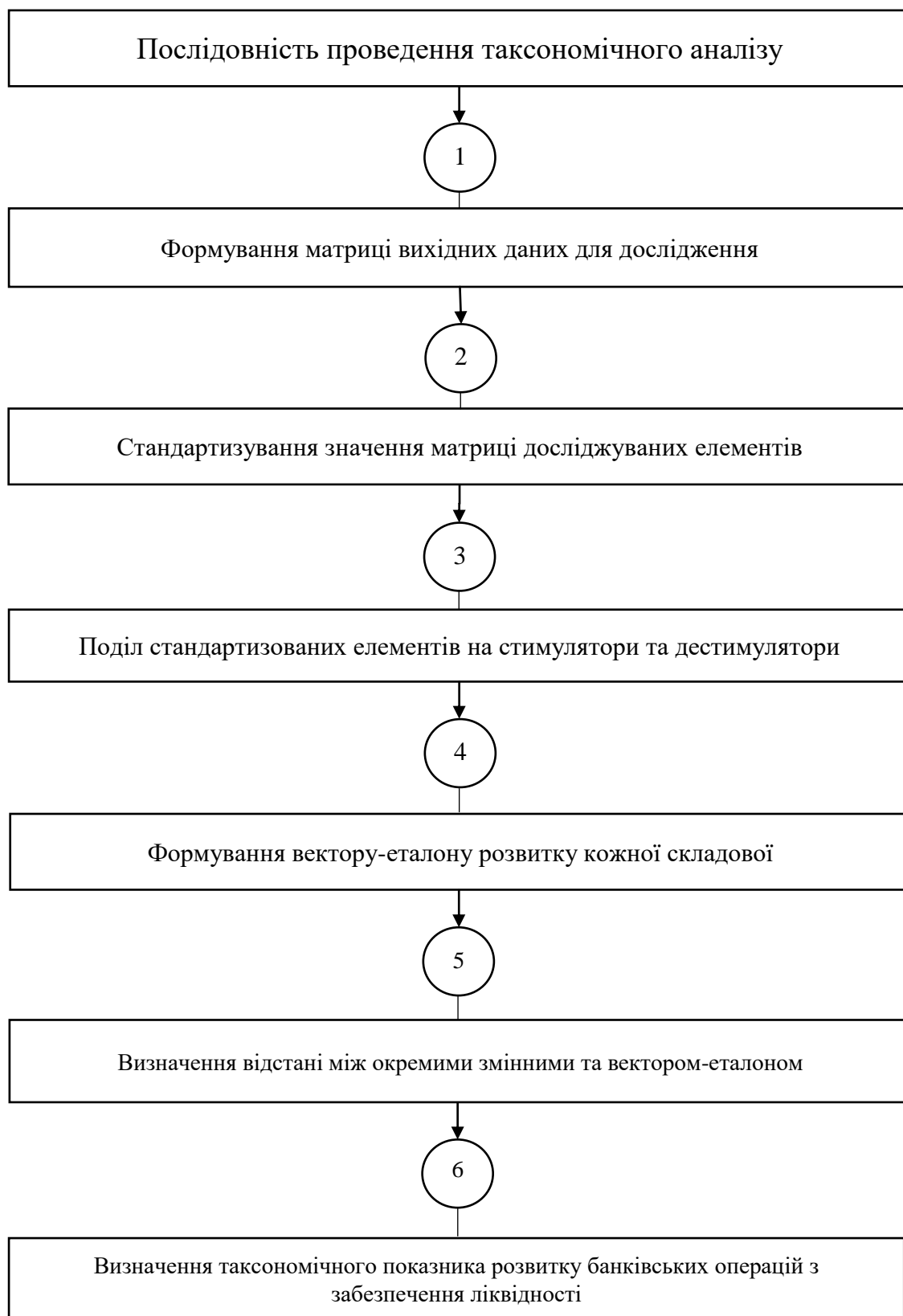

Рис. 3.1. Етапи проведення таксономічного аналізу операцій банків України із забезпечення ліквідності [30, с. 420]

Для проведення аналізу були обрані наступні показники ліквідності: норматив короткострокової ліквідності (Н6), коефіцієнт покриття ліквідності за всіма валютами (LCRbb), та в іноземній валюті (LCRib), коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR), а також коефіцієнт миттєвої ліквідності, загальної ліквідності зобов'язань банку, відношення високоліквідних до робочих активів, коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань, ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів та коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань, які були записані у вигляді x_1 , x_2 , x_n відповідно.

Пораховані дані мають наступний вигляд (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Розраховані показники ліквідності банків у 2021 р.

Банки	X1	X2	X3	X4	X4	X6	X7	X8	X9	X10
«Укресім»	0,86	1,93	1,64	1,22	0,29	1,17	0,21	0,72	0,57	0,21
«Райффайзен»	0,83	2,19	3,18	1,22	0,26	1,15	0,24	0,77	0,64	0,28
«Гаскомбанк»	0,75	1,98	1,58	1,30	0,12	1,14	0,10	0,96	0,71	0,13
«Південний»	0,90	1,91	2,41	1,61	0,19	1,12	0,15	0,89	0,54	0,18
«Пумб»	0,96	1,73	2,11	1,27	0,19	1,20	0,15	0,93	0,66	0,19
«Укрсиббанк»	1,01	2,54	2,20	1,72	0,46	1,16	0,40	0,65	0,43	0,47
«Укргазбанк»	0,75	1,66	1,47	1,30	0,31	1,17	0,25	0,81	0,58	0,28
«Отп»	0,98	1,57	1,78	1,32	0,23	1,25	0,19	0,94	0,71	0,24
«Ощадбанк»	0,70	2,58	1,50	1,80	0,10	1,16	0,10	0,75	0,40	0,13
«Приватбанк»	0,94	2,59	2,00	1,57	0,17	1,71	0,19	0,67	0,22	0,18
«А-банк»	0,85	6,95	4,34	1,18	0,15	1,31	0,12	0,98	0,82	0,17
«Універсал банк»	1,13	3,12	3,76	1,15	0,19	1,18	0,15	0,90	0,61	0,16
«Альфа-банк»	0,83	1,94	4,44	1,22	0,27	1,22	0,22	0,82	0,67	0,27

Отримані коефіцієнти необхідно розділити на стимулятори та дестимулятори з метою побудови вектора-еталона за формулою (3.1):

$$\begin{cases} x_{0i} = \max x_{ij}(\text{стимулятор}) \\ x_{0i} = \min x_{ij}(\text{дестимулятор}) \end{cases} \quad (3.1)$$

Наступним кроком є розрахунок відстані між окремими спостереженнями (періодами) і вектором-еталоном [30, с. 421]. Ця відстань розраховується за наступною формулою 3.2:

$$C_{i0} = \sqrt{\sum_{i=1}^m (z_{ij} - z_{0j})^2}, \quad (3.1)$$

де Z_{ij} – стандартизоване значення j -го показника в період часу i ;

Z_{0j} – стандартизоване значення i -го показника в еталоні [30, с. 421].

Розраховані значення показника для кожного банку представлені в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Розрахована відстань між окремими спостереженнями та вектором-еталоном

Банки	C_{i0}
«Укресім»	6,83
«Райффайзен»	6,08
«Гаскомбанк»	7,77
«Південний»	6,51
«Пумб»	6,46
«Укрсиббанк»	5,44
«Укргазбанк»	6,51
«Отп»	5,83
«Ощадбанк»	8,28
«Приватбанк»	7,07
«А-банк»	6,30
«Універсал банк»	6,36
«Альфа-банк»	5,75

Розрахована відстань використовується на наступному етапі для отримання показника рівня розвитку системи. Визначимо таксономічний показник рівня розвитку системи за формулою 3.3:

$$K_i = 1 - d, \quad (3.3)$$

де d – відхилення відстані між точкою-одиницею й точкою P_0 від значення відстані ознак [30, с. 421].

Отримані значення розрахованого таксономічного показника представлені в табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Значення інтегрального показника

Банки	Інтегральний показник
«Укрексім»	0,24
«Райффайзен»	0,32
«Гаскомбанк»	0,13
«Південний»	0,27
«Пумб»	0,28
«Укрсиббанк»	0,39
«Укргазбанк»	0,27
«Отп»	0,35
«Ощадбанк»	0,07
«Приватбанк»	0,21
«А-банк»	0,29
«Універсал банк»	0,29
«Альфа-банк»	0,36

Для наочного зображення отриманих даних використаємо графік (рис. 3.2).

З метою зведення висновків була використана таблиця розмежування отриманих значень інтегрального показника [37, с. 73].

Таблиця 3.4

Розмежування значень інтегрального показника ліквідності

Показник	Якісна ознака показників		
	Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень
Інтегральний показник ліквідності банку	[0,03;0,35)	[0,35;0,87)	[0,87;1]

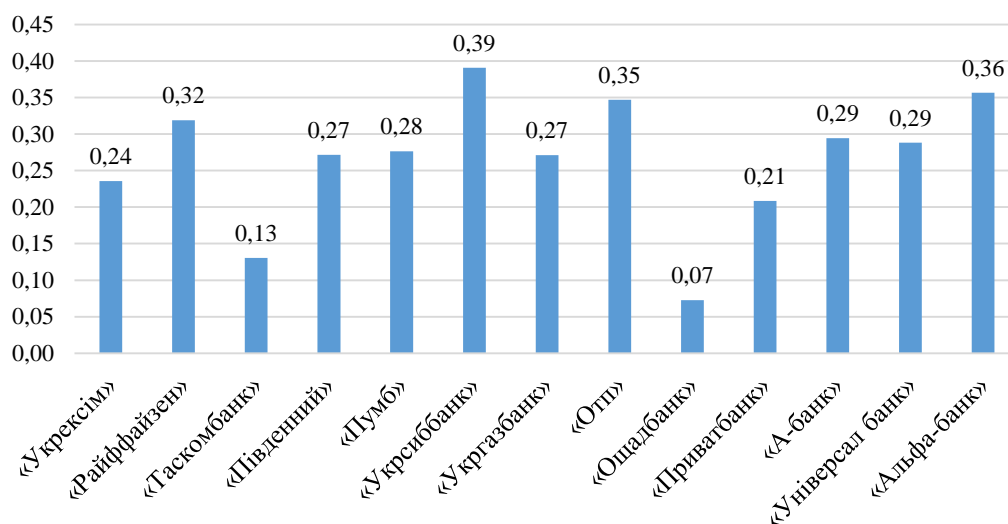

Рис. 3.2. Значення таксономічного показника серед банків України

Отже, з метою систематизування у єдине ціле показників стану ліквідності був використаний таксономічний аналіз. Відповідно до розрахованого інтегрального показника серед системно важливих банків України можна сказати, що за більшістю банків спостерігається досить низький рівень значення інтегрального показника. Лише у трьох банків значення інтегрального показника досягає середнього рівня.

Таким чином, для більш ретельного аналізу, як банківських операцій в цілому, так і з позиції регулювання ліквідності є застосування таксономічного аналізу та проведення його у динаміці, який дозволить узагальнити багатofакторні процеси в єдине ціле й досліджувати розвиток стану ліквідності банківської системи країни.

3.2. Шляхи удосконалення забезпечення ліквідності банку

На сьогодні в умовах військових дій в країні, а також нестабільної економічної ситуації важливим є забезпечення безпечного середовища для продовження функціонування економіки. Банківський сектор не є винятком. З метою підтримання життєдіяльності банківської сфери ще з початку війни

Національним банком впроваджується низка заходів, спрямованих на стабілізацію банківської діяльності.

Так, із початком бойових дій найбільш помітною проблемою для населення стала можливість зняття готівкових коштів та безготівкова оплата. Через сильну паніку й невизначеність значно зріс попит на готівку, що в свою чергу спричинило її нестачу в банкоматах. З метою стабілізації становища була впроваджена можливість отримання готівки на касах у магазинах або автозаправках. Наприклад, АТ «Райффайзен Банк» впровадив спеціальний сервіс «Готівка на касі». Для отримання готівки у сумі до 6 000 грн. клієнту банку необхідно було зробити покупку будь-якого товару у мережі магазинів «АТБ», «АЗК», «ОККО» та торговельних центрів компанії «Епіцентр», розрахуватися картою «Райффайзен» та повідомити касиру о необхідності отримання готівкових коштів. Завдяки впровадженому сервісу клієнти АТ «Райффайзен Банк» отримали більше одного мільярду гривень готівкою.

Важливо також зазначити, що з боку Національного банку України було запроваджено низку заходів, спрямованих на забезпечення підтримки функціонування банківських установ в країні, зокрема: підкріплення банкоматів готівкою, підкріплення готівкою з боку НБУ та безперебійне здійснення безготівкових розрахунків [4].

Із початком бойових дій Національний банк ввів обмеження на зняття готівки до ста тисяч гривень на день. Крім того, була введена заборона на купівлю готівки в іноземній валюті, а також зняття готівки в іноземній валюті з рахунку. Продаж був дозволений лише на тих територіях, що перебувають під окупацією Росією, або для придбання товарів критичного імпорту. В рамках обмежень НБУ був зафіксований курс валюти станом на 24 лютого 2022 року.

Проте вже 14 квітня заборона була знята, що пов'язано із усуненням тиску на валютний ринок та регулюванням ризиків через зростання кількості нелегальних обмінників.

Крім того, НБУ було заплановано здійснення бланкового рефінансування банків для підтримки ліквідності без обмежень по сумі терміном до одного року з можливістю пролонгації ще на один рік [4].

Як вже зазначалось раніше, одним із характеристик фінансової стійкості

банку виступає ліквідність, саме тому важливим на сьогодні є раціональне виокремлення усіх пов'язаних ризиків та розробка методів їхнього усунення.

Важливо зазначити, що основною проблемою для керівництва банку в управлінні ліквідністю виступає неможливість точного передбачення виникнення проблеми ліквідності. Основною причиною ризиків ліквідності є незбалансованість між обсягами й термінами погашення активів та пасивів, що, в свою чергу, посилює зниження дохідності [18].

Коваленко В. В. [18] пропонує систематизувати різновиди ризиків ліквідності наступним чином (табл. 3.5)

Таблиця 3.5

Систематизація ризиків ліквідності банку

Автор	Вид ризику	Характеристика
Базельський комітет з нагляду за банківською діяльністю [38]	Зовнішній	Спричинений економічними змінами у державі
	Внутрішній	Спричинений прийняттями неякісних рішень керівництвом банку
Шталов А. М. [36, с. 103]	Ризик ліквідності фондування або ризик недостатності грошових коштів	Виникає при неможливості банку виконувати свої зобов'язання та покритті вимог контрагентів грошовими коштами
	Ризик ліквідності активів	Втрати банку через його неспроможність у реалізації своїх активів на ринку
	Ризик недостатньої ліквідності	Невиконання банком своїх зобов'язань у зазначені строки
	Ризик надлишкової ліквідності	Значний надлишок високоліквідних активів, які, в свою чергу, не є дохідними, що призводить до недоотримання банком доходів
Пернарівський О. В. [27, с. 26]	Балансовий ризик ліквідності	Невиконання банком своїх зобов'язань через недостатність ліквідних активів, спричинену неадекватною структурою балансу банку
	Ризик ліквідності ринку	Неможливість придбання банком коштів на фінансовому ринку через низький кредитний рейтинг самого банку позичальника або недостатність поточних обсягів послуг
	Ризик події	Має загрозу доходам і капіталу банку внаслідок економічних, політичних, соціальних ризиків, тощо

Таким чином, забезпечення ліквідності є досить складним процесом, яке

потребує якісного та раціонального моніторингу з урахуванням усіх ризиків.

Серед вчених-економістів досить йдуть суперечки щодо якості оцінювання стану ліквідності новими нормативами LCR та NSFR.

Таблиця 3.6

Порівняльна таблиця нормативів ліквідності [9; 18]

Норматив	Переваги	Недоліки
Н6	- забезпечується завдяки контролю стану ліквідності за результатами дотримання банком нормативу миттєвої ліквідності	- не передбачено врахування рівня ризику серед активів та зобов'язань банку; - не передбачено врахування стрес-сценаріїв; - встановлення граничних мінімальних рівнів ліквідності балансу банків для окремих часових обмежень
LCR та NSFR	- передбачена можливість врахування стрес-сценаріїв; - передбачено врахування рівня ризику серед активів та зобов'язань банку; - забезпечення необхідного обсягу ліквідності для протидії негативним наслідками кризових ситуацій; - зменшення обсягів впливу стресових ситуацій у фінансовому секторі на реальний сектор економіки; - підвищення конкурентоздатності вітчизняних банків та їхня привабливість з боку іноземних інвесторів; - зріст обсягу випущених облігацій та поживлення діяльності банків на фондовому ринку; - покращення депозитної політики банків шляхом зростання обсягів довгострокових вкладів, диференціація ставок за депозитами різної терміновості, зміна бізнес-моделей банків та надання переваги депозитам фізичних осіб, які характеризується більшою стійкістю та диверсифікованістю порівняно із вкладами юридичних осіб	- на мікрорівні не забезпечено оперативного контролю за станом ліквідності банків

Незважаючи на існуючі недоліки нововведених нормативів, вони дають змогу вирішити низку проблем [33, с. 190]:

1. Оцінювання ліквідності з позиції «поток» дає можливість прогнозувати очікувані відтоки для більш якісної оцінки потреби банків у ліквідних коштах протягом кризових ситуацій.

2. Підчас значних відтоків коштів вкладників або небажання пролонгацій депозитних угод у банків є можливість накопичення достатнього рівня ліквідності для виконання усіх своїх зобов'язань протягом 30 днів в повному обсязі.

3. Наближення питомої ваги високоякісних ліквідних активів у загальній структурі активів банківської системи до міжнародних показників (18-25 %).

4. Зниження обсягів коштів фізичних осіб із достроковим розірванням угоди та віддання переваги строковим вкладам і зростання термінів серед вкладів з правом пролонгації.

5. Збільшення попиту на вклади населення, оскільки вони характеризуються більшою диверсифікованістю, а відтоки за ними в періоді кризи є меншими порівняно з депозитами юридичних осіб. Так, за оцінкою експертів, у кризових ситуаціях протягом місяця фізичні особи забирають найменший відсоток власних коштів із рахунків (20 % коштів з поточних рахунків та 10 % зі строкових депозитів) порівняно з юридичними особами (40 % коштів) чи банками (100 %).

6. Зростання обсягу торгівельних міжбанківських операцій призведе до активізації вторинного ринку державних цінних паперів;

7. Підвищення вимог до нагляду стану ліквідності банківської системи.

Зміна методів оцінки ліквідності проводилася поступово упродовж декількох років. Умовно процес переходу на нову систему оцінювання ліквідності можна поділити на чотири етапи (рис. 3.3). Процес перетворення нормативів ліквідності розпочався у 2018 р. з впровадження показника LSR [33, с. 191].

Як можна побачити на рис. 3.3 у 2018 р. був впроваджений новий коефіцієнт – коефіцієнт покриття ліквідністю (LSR) замість нормативу миттєвої ліквідності (H4) та нормативу поточної ліквідності (H5). У 2020 р. був введений

ще один норматив – коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR). Крім того, вже у 2022 р. відбулось скасування розрахунку нормативу короткострокової ліквідності (Н6).

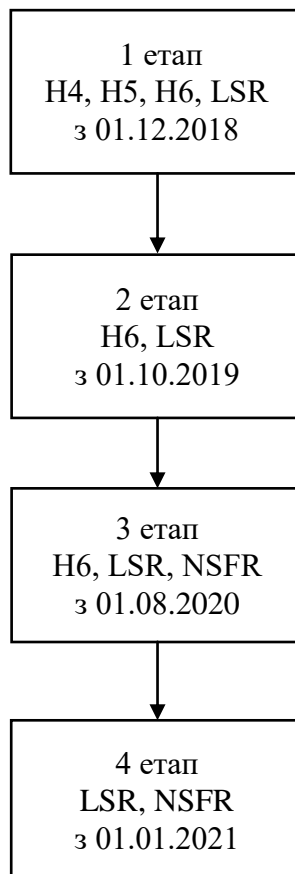

Рис. 3.3. Етапи процесу зміни системи оцінювання ліквідності банків

Слід також зазначити, що процес впровадження нових нормативів ліквідності може викликати низку проблемних моментів, зокрема, можна виділити такі, як:

1. Більш скорочені строки впровадження нормативів, ніж у країнах Європи або Північної Америки.

2. Виникнення додаткових технічних труднощів, викликаних необхідністю переналаштування ІТ-систем банків внаслідок переосмислення деяких категорій активів та пасивів для їх врахування під час розрахунків нових нормативів.

3. Нерівномірний розподіл високоліквідних активів, який характеризується 40 % таких активів завдяки ОВДП у структурі балансів державних банків та менш ніж 10 % – окремих приватних банків, може привести до прецеденту регуляторного арбітражу.

4. Через дефіцит високоліквідних активів невеликі банки матимуть потребу у додаткових ресурсах для придбання ОВДП й депозитних сертифікатів, також складнощі можуть виникнути у банків з іноземним капіталом, які не мають відкритих лімітів на операції з ОВДП, та банків, які не мають можливості відкрити кореспондентські рахунки в банках з інвестиційним рейтингом.

5. Розрахунок та дотримання нормативу NSFR вимагає значних змін у структурі пасивів банків, в яких переважає короткострокове фондування. Банки потребуватимуть довгострокових джерел формування ресурсної бази, що може спричинити форсовану конкурентну боротьбу на ринку депозитів.

6. Банки з надто високим значенням показника NSFR матимуть змогу впливати на утворення цін на активи на ринку, що призведе до дисгармонійної конкуренції у банківському секторі.

7. Через потреби у компенсації витрат на фінансування зростатимуть відсотки за кредитами та вимоги до потенційних позичальників для мінімізації ризиків, що в свою чергу призведе до зменшення обсягів кредитування.

8. Забезпечення достатнього обсягу високоліквідних активів, які є малопробитковими та залучення термінових депозитів, що є дорожчими вкладів до запитання [13, с. 136–137].

Щодо зарубіжного досвіду процесу управління станом ліквідності банківської системи, то можна зазначити, що у багатьох країнах (наприклад, у Великобританії, Німеччині, Франції, Японії) також існують нормативи ліквідності, які є обов'язковими до виконання усіма банками країни та які розраховуються за співвідношенням активних і пасивних статей балансу, згрупованих за строками. Проте в деяких країнах такі нормативи відсутні.

На прикладі зарубіжного досвіду в процесі регулювання ліквідності

також можна відзначити обов'язкові резервні вимоги центрального банку – активах, які використовуються з метою забезпечення гарантованої ліквідності банків [20, с. 711]. Кожна країна має свої відмінності в обов'язкових резервних вимогах в залежності від особливостей її грошово-кредитної політики. Так, відмінності можуть полягати в розмірі обов'язкових резервів, деє вони вище (зокрема, найбільший розмір резервів встановлено в Італії та Іспанії), деє менше (в Японії, в свою чергу, зафіксований найменший розмір обов'язкових резервів). Також різниця може полягати в розрахунковому терміні для виконання резервних вимог. Деякі країни взагалі відмовились від встановлення обов'язкових резервних вимог для банків через збільшення вартості банківських ресурсів та зменшення їхньої конкурентоздатності на міжнародних фінансових ринках [20, с. 712].

На стан ліквідності банків країни безпосередньо впливає стан її банківської системи [19, с. 30]. Можна виокремити такі основні чинники та проблеми банківського сектору, які в свою чергу гальмують розвиток стану ліквідності банківської системи (рис. 3.4).

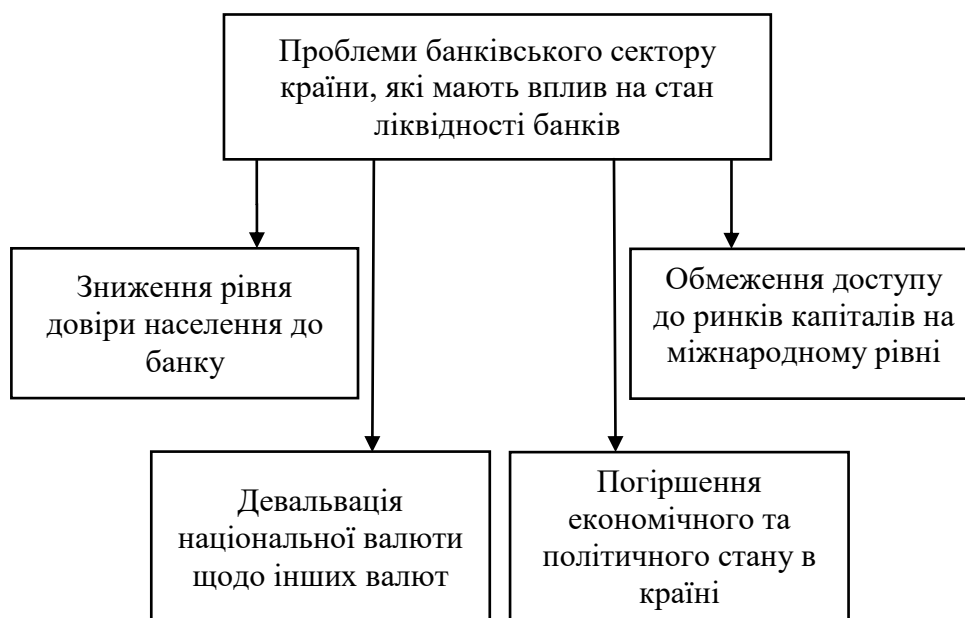

Рис. 3.4. Основні проблеми банківського сектору країни, які мають вплив на стан ліквідності банків

На сьогодні найбільш актуальною проблемою безперечно виступає загострення політичного та економічного стану в країні, що пов'язано із військовою агресією з боку Російської Федерації.

Для стабілізації процесу забезпечення ліквідності у банках необхідним є організація професійно-аналітичної роботи, яка буде спрямована на аналіз активів банку щодо їхньої дохідності, ризикованості, а також можливості швидкого перетворення на засоби платежу; аналіз зміни стану ліквідності унаслідок проведення банківських операцій, що викликають зміни у структурі активів та пасивів; контроль за співвідношенням обсягів залучених коштів і виданих депозитів; урахування можливостей залучення ліквідних коштів.

Важливим також є впровадження раціональної політики управління активними й пасивними операціями банку: терміни розміщення коштів банку повинні відповідати термінам залучення коштів; збільшення прибутковості операцій; оптимізація роботи менеджменту банку – слід проводити ретельний моніторинг з метою запобігання як дефіциту, так й надлишку ліквідних коштів.

В умовах військового стану, а також нестабільної кризової ситуації найбільш необхідним заходом регулювання ліквідності банківської системи виступатиме моніторинг Національного Банку України, ретельний аналіз поточного стану ліквідності, а також негативних факторів впливу, прогнозування можливих ризиків, складання стратегії процесу регулювання ліквідності з метою запобігання ускладнення ситуації.

Для підвищення рівня ліквідності НБУ було дещо відредаговано систему монетарної політики. Слід зазначити, що відповідно до заяв НБУ банки України мали достатній запас високоліквідних коштів для проведення безготівкових розрахунків, а також розрахунків за депозитами. Також НБУ було впроваджено рішення щодо запровадження бланкового рефінансування та скасування збільшення нормативів обов'язкового резервування [4].

З метою регулювання діяльності банку, як у цілому, так і з боку забезпечення ліквідності, можливим є впровадження більш ретельного антикризового моніторингу та аналізу для виявлення загроз й оперативного

реагування на них. Більш широке застосування таксономічного аналізу може привести до більш поглибленого аналізу банківських операцій. В сучасних умовах для продовження стабільного функціонування необхідним є приділення більшої уваги на ризики та впровадження нових методів швидкого реагування на них. Саме тому актуальним є питання щодо організації окремих відділів, спрямованих саме на реалізацію антикризової політики. Важливим є також приділення достатньої уваги на забезпечення ліквідності з метою вчасного виявлення загрози кризи ліквідності та її попередження. Таким чином, антикризовий моніторинг забезпечить процес прогнозування розвитку банку з урахуванням можливих ризиків, а також сприятиме покращенню надійності та ділової репутації банку.

Отже, в умовах військового стану питання уникнення ризиків та підтримка життєвого циклу економіки країни є досить актуальним. Одним з чинників підтримки стабільного функціонування банківської установи є стан її ліквідності. Ліквідність як один із показників фінансового стану банку є базовим показником захищеності клієнтів у ситуаціях, коли банк зобов'язаний погасити свої заборгованості у найкоротший термін. За останні декілька років методи забезпечення та моніторингу за станом ліквідності банків істотно змінились. Так відбулись значні зміни у системі оцінювання банківської ліквідності – були змінені нормативи ліквідності Національного банку України. Такі зміни спрямовані в першу чергу на формування більш ефективної політики оцінювання та контролю за станом ліквідності банківської системи. Нові нормативи є більш орієнтованими на урахування ризиків та протидії кризовим економічним ситуаціям, що в сучасних умовах виявилось дуже влучним кроком. Проте ще одним важливим кроком для покращення стабілізації стану ліквідності банківської системи НБУ слід проводити постійний моніторинг за нововведеними нормативами для своєчасної зміни фіксованих значень у періоди криз або стабільного зростання з метою стимулювання ділової активності банків, в свою чергу сприятиме спроможності банків у задоволенні попиту на кредитні ресурси для проведення активних операцій, що

демонструватиме ділову репутацію банку та його надійність. Більшість банків потребують зміну структури активів і пасивів банку, перегляду методів регулювання на показники ліквідності й збільшення інструментів впливу на ризику.

Національний банк України як регулятор банківської системи, з метою підтримки ліквідності банків, повинен на постійній основі вирішувати наступні завдання: здійснювати контроль правильності визначення та адекватної політики щодо підтримки ліквідності; виявляти оперативно негативні зміни у ліквідній позиції банків та завчасно вживати заходів щодо їх усунення; встановлювати ліміти й параметри коефіцієнтів, що аналізують ліквідність; ставитись неупереджено до всіх банків та визначати їхню ліквідність відповідно до загальновизнаних міжнародних принципів; розробляти методичні рекомендації й нормативно-правові акти щодо організації процесу управління ліквідністю банків; визначати чіткі критерії, яким повинні відповідати банки, що мають на меті отримання кредитів рефінансування для підтримки їхньої ліквідності; впроваджувати якісні і кількісні оцінки системи управління ліквідністю банків; підтримувати ліквідність грошового ринку.

ВИСНОВКИ

У першому розділі дослідження було проаналізовано економічну сутність поняття «ліквідність» банку, в результаті чого було виявлено, що на сьогоднішній день існує велика кількість трактувань цього поняття, як з боку визначення «ліквідності» в економіці в загалом, так й окремо у діяльності банківських установ. В результаті аналізу було сформульовано, що ліквідність у загальному своєму розумінні – це здатність активу бути швидко перетвореним у грошові кошти. Ліквідність банку – це здатність своєчасно та в повному обсязі забезпечити виконання своїх зобов'язань перед кредиторами, позичальниками та клієнтами за рахунок збалансованого співвідношення між активами й пасивами банку відповідного ступеня ліквідності, а також можливість залучати вільні грошові кошти від юридичних та фізичних осіб. Тобто, ліквідним банком виступатиме той банк, який спроможний повністю, вчасно й з мінімальними витратами забезпечити виконання усіх своїх зобов'язань.

Також у першому розділі було розглянуто процес та механізми управління ліквідністю банку, фактори, що впливають на стан ліквідності банку, а також існуючі методи, що забезпечують управління ліквідністю, серед яких: управління активами; управління пасивами; збалансоване управління. Було зроблено висновок, що на сьогодні в Україні використовується метод збалансованого управління.

У другому розділі було розглянуто фінансово-економічну характеристику АТ «Райффайзен Банк» за 2018-2020 роки, за аналізом якої можна зробити висновок, що банк стабільно розвивався протягом досліджуваного періоду, збільшуючи обсяги як активних, так і пасивних операцій. Окремо був проведений аналіз доходів та витрат банку, за результатами якого можна сказати, що витрати банку дещо перевищують його доходи, проте за питомою вагою складових витрат можна сказати, що вагому частку витрат банк приділяє інформаційно-технологічному розвитку та виплаті персоналу.

Також в рамках другого розділу був більш детально розглянуто стан ліквідності банку шляхом аналізу його показників ліквідності. Спершу була проведена відповідність нормативів ліквідності банком, за результатами якої можна сказати, що банк протягом 2018-2020 рр. відповідав нормативним значенням. Наступним кроком було розгрупування активів банку за ступеню ліквідності. Відповідно до проведеного розгрупування можна побачити, що більшість активів складають ліквідні активи, проте зростання частки високоліквідних активів протягом 2018-2020 рр. може призвести до ризику надлишкової активності, тому керівництву банку слід звернути на це увагу. Також був проведений коефіцієнтний аналіз показників ліквідності. Згідно із розрахованими даними можна сказати, що банк дотримується нормативних вимог, проте керівництву банку слід звернути увагу на моніторинг обсягів виданих кредитів та залучених депозитів з метою уникнення незбалансованої ліквідності.

У третьому розділі був проведений таксономічний аналіз серед системно важливих банків України, на основі якого був побудований інтегральний показник. За отриманими результатами можна сказати, що за більшістю банків інтегральний показник мав досить низькі значення, тому для подальшого розвитку та більш детального аналізу можна застосовувати таксономічний аналіз.

Також у третьому розділі було досліджено шляхи вдосконалення напрямів забезпечення ліквідністю банків, в рамках якого було розглянуто сучасний стан ліквідності банківської системи країни та вплив військовий дій на нього; розглянуті фактори, які мають вплив на стан ліквідності банківської системи, а також проаналізовані нові показники ліквідності, такі як коефіцієнт покриття ліквідністю (LSR) та коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR) і їхні переваги перед попередніми показниками. У ході порівняння було зроблено висновок щодо того, що нові нормативи є більш підходящими для сучасного економічного стану в країні завдяки їхньої спрямованості на прогнозування можливих ризиків. Також в рамках третього розділу було

виявлено, що для оптимізації процесу управління ліквідності важливим є зосередження на моніторингу та прогнозування ризиків, а також розробці заходів їхнього усунення.

Отже, налагоджена робота з підтримки достатнього рівня ліквідності є обов'язковою умовою стабільної життєдіяльності і виживання банку, а також підтримці його стійкості та надійності. Таким чином, в умовах, що наразі склалися в країні, керівництву банків слід здійснювати щоденний аналіз стану ліквідності та прогнозування потреби у фінансуванні, спричинені кризовими економічними явищами, адже ліквідність окремого банку в державі впливає на стан ліквідності банківської системи в цілому. Саме тому, з метою стабілізації економічного стану в країні необхідним є ефективне та раціональне забезпечення ліквідності банків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затверджена Постановою Національного банку України № 368 від 28.08.2001 р., зі змінами і доповненнями. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text>.
2. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні на підставі Постанови Національного банку № 102 від 01.08.2019 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text>.
3. Постанова Національного банку України № 64 від 11.06.2018 р. «Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#Text>.
4. Постанова Правління Національного банку України № 18 від 24.02.2022 р. «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_24022022_18.
5. Постанова Національного банку України № 541 від 10.09.2009 р. «Про затвердження Змін до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні», із змінами, внесеними згідно з Постановою Національного банку № 479 від 28.12.2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0928-09#Text>.
6. Азізова К.М. Управління активами і пасивами банку: сутність та методичні підходи / К. М. Азізова, Ю. С. Тисячна. – Економічний простір, 2016. – № 108. – С. 112–126.
7. Андросова О. Ф. Ліквідність банківської системи України: сучасний стан та проблеми регулювання / О. Ф. Андросова, Д. С. Пекарський. – Вісник Запорізького національного університету. – 2015. – № 1 (25). – С. 139–145.
8. Бойко А. С. Фактори впливу на забезпечення банківської ліквідності

в Україні / А. С. Бойко. – Агросвіт. – 2018 – № 11. – С. 43–47.

9. Волкова В. В. Управління ліквідністю банку в умовах переходу до нових стандартів Базеля III / В. В. Волкова, О. О. Руденок. – Економіка і організація управління. – 2018. – № 1 (29). – С. 104–111.

10. Дзюблюк О. В. Сучасні аспекти розуміння сутності і ролі кредиту як економічної категорії / О. В. Дзюблюк. – Світ фінансів, 2010. – № 1. – С. 7–16.

11. Дзюблюк О. В. Управління ліквідністю банківської системи України: монографія / О. В. Дзюблюк, В. Я. Рудан. – Тернопіль : «Вектор», 2016. – 290 с.

12. Довгань Ж. М. Фінансовий менеджмент у банку : навч. посіб. / Ж. М. Довгань. – Тернопіль : Економічна думка, 2006. – 306 с.

13. Еркес О.Є. Нові нормативи ліквідності в системі ризик-орієнтованого нагляду за діяльністю банків України / О. Є. Еркес, Т. М. Гордієнко. – Економіка та суспільство. – 2019. – № 20. – С. 131–138.

14. Економічна енциклопедія : у 3 т. / [за заг. ред. С. В. Мочерного]. – К. : Видавничий центр «Академія», 2001. – Т. 2. – 848 с.

15. Енциклопедія банківської справи України [Текст] / ред. кол. В. С. Стельмах (голова) та ін. – К. : Молодь, Ін Юре, 2001. – 679 с.

16. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег [пер. с англ.]. – Петрозаводск. : Петроком, 1993. – 308 с.

17. Коваленко В. В. Регулювання ліквідності банків України: проблеми та перспективи / В. В. Коваленко. – Ефективна економіка. – 2020. – № 7. – С. 15-18.

18. Коваленко В. В. Управління ризиком ліквідності банків в умовах фінансової нестабільності / В. В. Коваленко. – Ефективна економіка. – 2020. – № 7. – С. 85–90.

19. Колеснік Я. В. Аналіз ліквідності банківського сектору України / Я. В. Колеснік, В. О. Попов. – Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2018. – № 22 (2). – С. 28–31.

20. Кочетигова Т. В. Зарубіжний досвід управління ліквідністю банку / Т. В. Кочетигова, Д. С. Кожухар. – Глобальні та національні проблеми

економіки. – 2016. – № 11. – С. 709–712.

21. Краснова І. В. Процес розгортання кризи ліквідності банківської системи в циклічних умовах / І. В. Краснова, І. Ю. Громницька. – Бізнес Інформ. – 2018. – № 5. – С. 343–350.

22. Криклій О. А. Методичне забезпечення аналізу ліквідності банку в посткризових умовах / О. А. Криклій, Д. О. Рябіченко. – Ефективна економіка. – 2012. – № 7. – С. 5–8.

23. Крішталь Т. Е. Методика аналізу ліквідності комерційного банку: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / Т.Е. Крішталь. – Київ, 2003. – 17 с.

24. Малахова О. Л. Теоретичні засади банківської ліквідності та фактори, що її визначають / О. Л. Малахова, В. Я. Рудан. – Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – 2010. – № 6 (1). – С. 217–223.

25. Метлушко О. В. Управління ліквідністю та платоспроможністю комерційного банку в умовах фінансової кризи / О. В. Метлушко, Т. Р. Даньшанін. – Приазовський економічний вісник. – 2017. – № 5 (05). – С. 285–289.

26. Міщенко В. І. Ліквідність банківської системи України : науково-аналітичні матеріали / В. І. Міщенко, А. В. Сомик. – Київ : Центр наукових досліджень Національного банку України, 2008. – 180 с.

27. Пернарівський О.В. Аналіз та оцінка ризику ліквідності банку / О. В. Пернарівський. – Вісник Національного банку України. – 2006. – № 10. – С. 26–29.

28. Райзберг Б. А. Современный экономический словарь / Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовский, У.Б. Стародубцева. – 3-е изд., испр. – М. : ИНФРА – М., 2000. – 478 с.

29. Рудан В. Я. Ліквідність банківської системи України: сучасний стан і стратегічні орієнтири управління / В. Я. Рудан. – Економічний аналіз, 2017. – № 27 (4). – С. 170–179.

30. Сирветник-Царій В. В. Таксономічний аналіз як інструмент

виявлення можливостей забезпечення розвитку ефективності управління економічним потенціалом підприємств торгівлі споживчої кооперації / В. В. Сирветник-Царій, Н. І. Дуляба. – Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – № 9. – С. 419–423.

31. Стечишин Т. Б. Банківська справа : навч. посібн. / Т. Б. Стечишин, О. Л. Малахова. – Тернопіль : ТНЕУ, 2018. – 404 с.

32. Тисячна Ю. С. Управління активами і пасивами банку із застосуванням матричного підходу / Ю. С. Тисячна. – Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – № 13. – С. 548–552.

33. Тищенко О. І. Напрями регулювання банківської ліквідності за новими стандартами / О. І. Тищенко, В. В. Тищенко. – Причорноморські економічні студії. – 2020. – № 53. – С. 188–194.

34. Федішин М. П. Технологія управління ліквідністю комерційних банків: теоретичний аспект / М. П. Федішин, М. М. Слусаряк. – Економіка і суспільство. – 2018. – № 16. – С. 840–846.

35. Христофорова О. Ф. Ліквідність банківської системи та практичні аспекти її забезпечення в сучасних умовах України / О. Ф. Христофорова, М. Т. Мінасян. – Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2019. – № 36. – С. 109–114.

36. Шаталов А. Н. Управление ликвидностью в рамках финансового менеджмента банка / А. Н. Шаталов. – Финансовый менеджмент. – 2004. – № 6. – С. 101–110.

37. Шийко В. І. Оцінювання управління ліквідністю банківських установ / В. І. Шийко. – Інвестиції : практика та досвід. – 2018. – № 12. – С. 68–74.

38. Basel III: The Liquidity Coverage Ratio and liquidity risk monitoring tools : Basel Committee on Banking Supervision. January 2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.bis.org/publ/bcbs238.html>.

39. Chmutova I. M. Indicators of Financial Stability of the Ukrainian Banking System / I. M. Chmutova, V. Yu. Biliaieva // Indicators of Financial Stability of the Ukrainian Banking System International Journal of Managerial Studies and Research

(IJMSR). – 2015. – Vol. 3, Issue 7. – P. 95–103.

40. Duttweiler R. Managing liquidity in banks. A top down approach. / R. Duttweiler. – A John Wiley&Sons Ltd, 2009. – 286 p.

41. Greuning H. Analyzing Banking Risk A Framework for Assessing Corporate Governance and Risk Management / Hennie van Greuning, Sonja Brajovic Bratanovic // The International Bank for Reconstruction and Development. – THE WORLD BANK, 2009. – 442 p.

42. Lebid O.V. Types of bank's financial potential / O. V. Lebid, O. V. Zueva // Socio-economic aspects of economics and management: International scientific and practical conference (Taunton, 24th January 2015). – Taunton : Aspekt Publishing, 2015. – P. 67–70.

43. Sound Practices for Managing Liquidity in Banking Organisations // Basel Committee on Banking Supervision. – Basel. – 2000. – February. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.bis.org/publ/bcbssc135.pdf>.

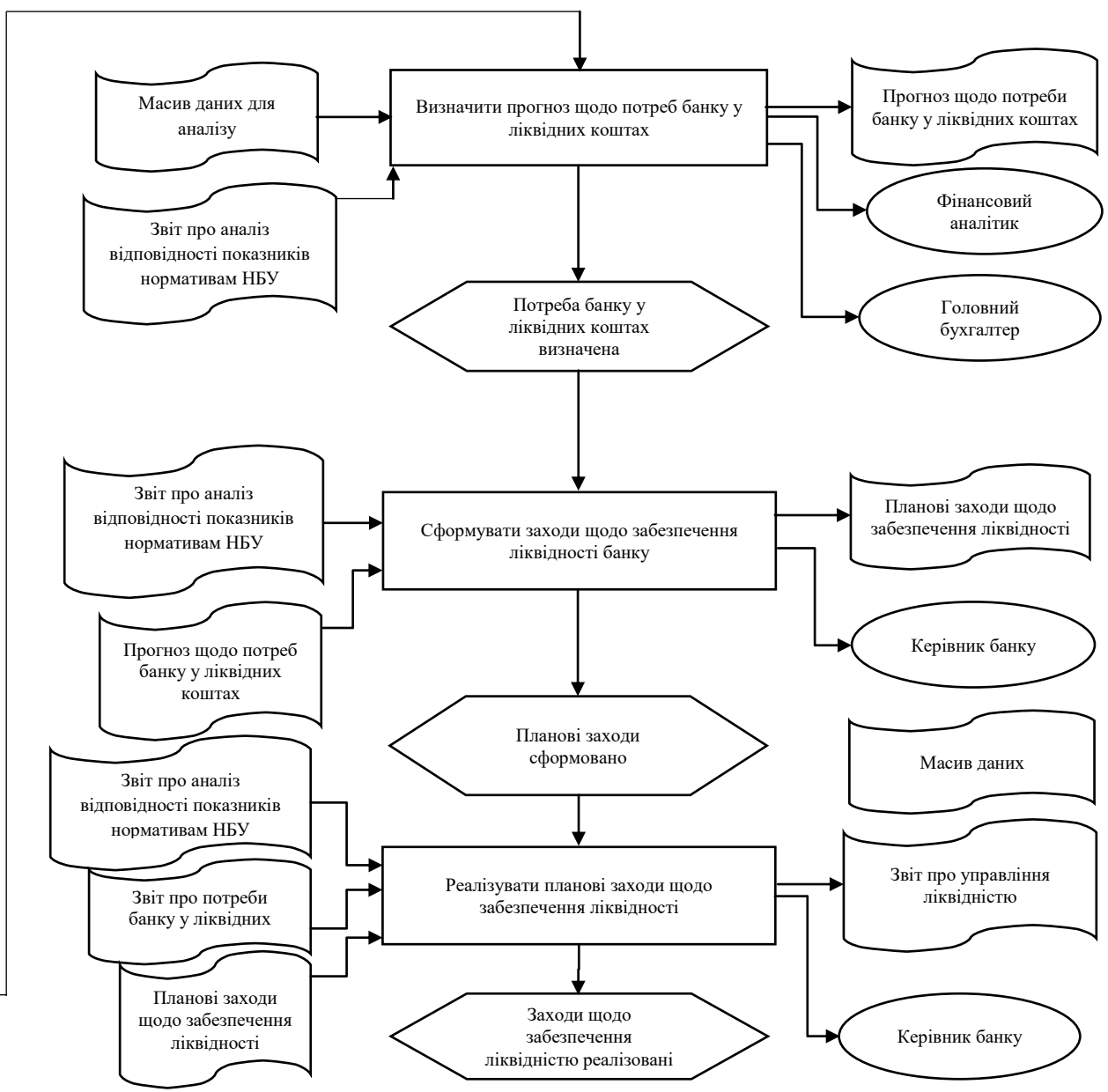
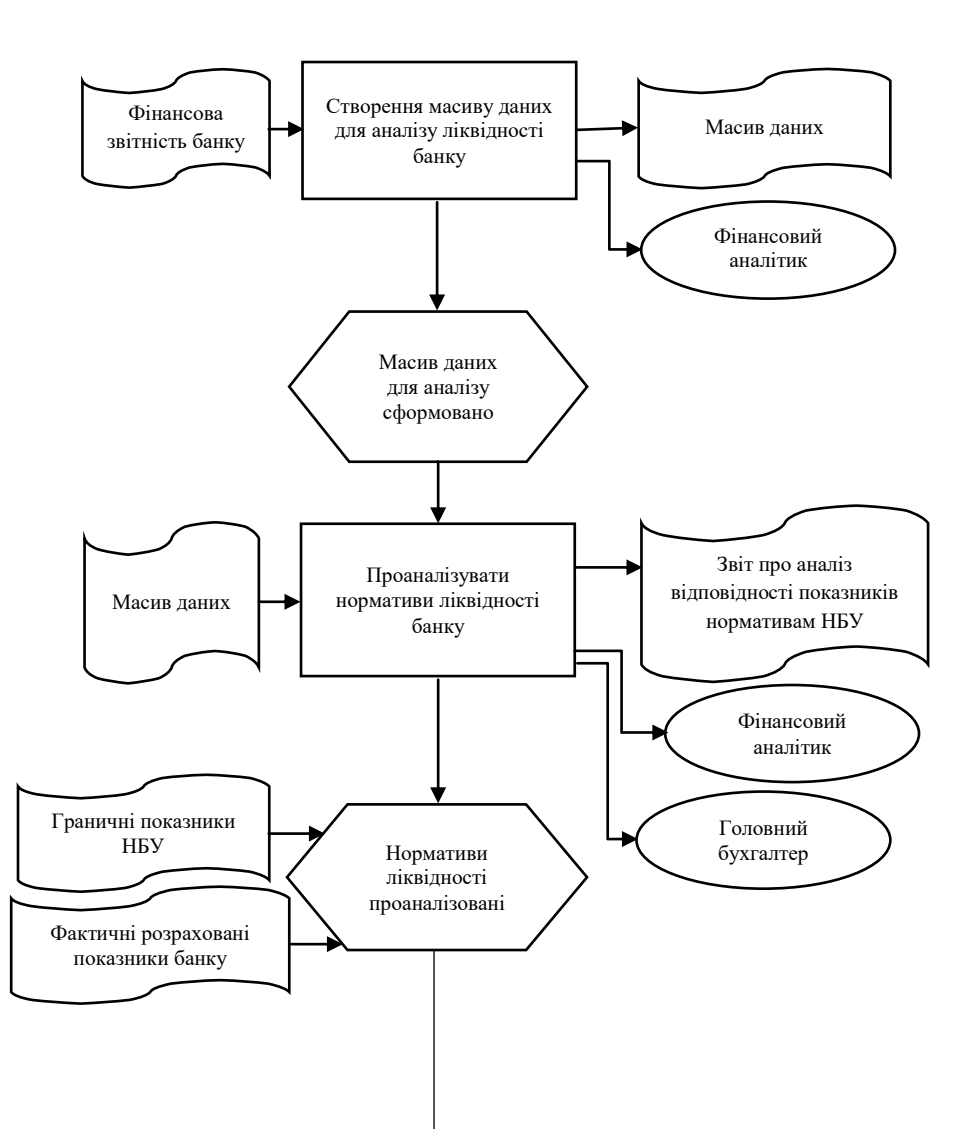
44. Офіційний сайт Національного банку України. – Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/>.

45. Офіційний сайт АТ «Райффайзен Банк». – Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://raiffeisen.ua/>

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Рис. А.1. ЕРС-діаграма процесу управління ліквідністю банку

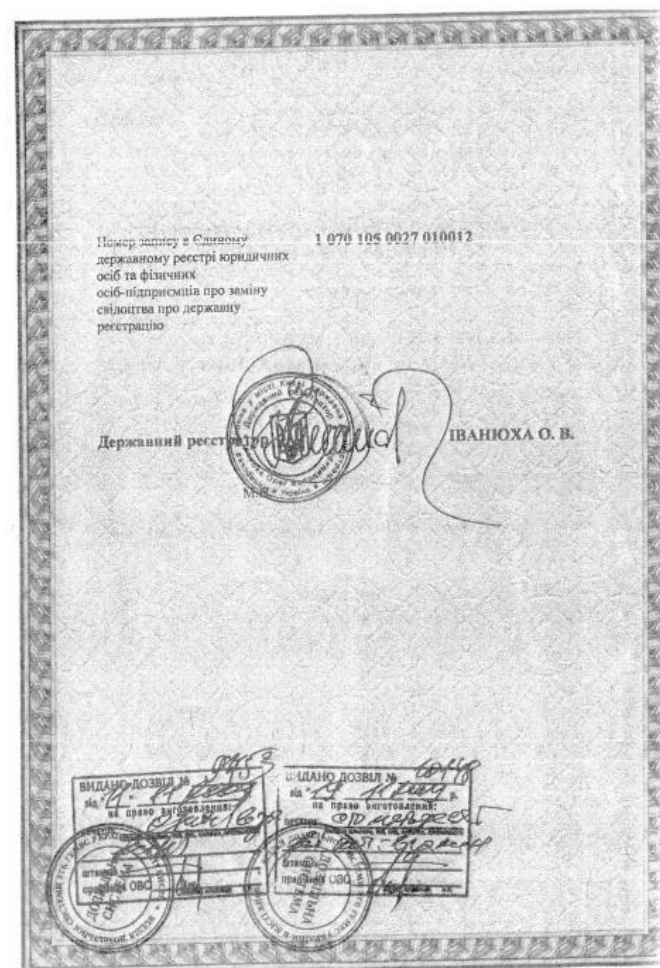
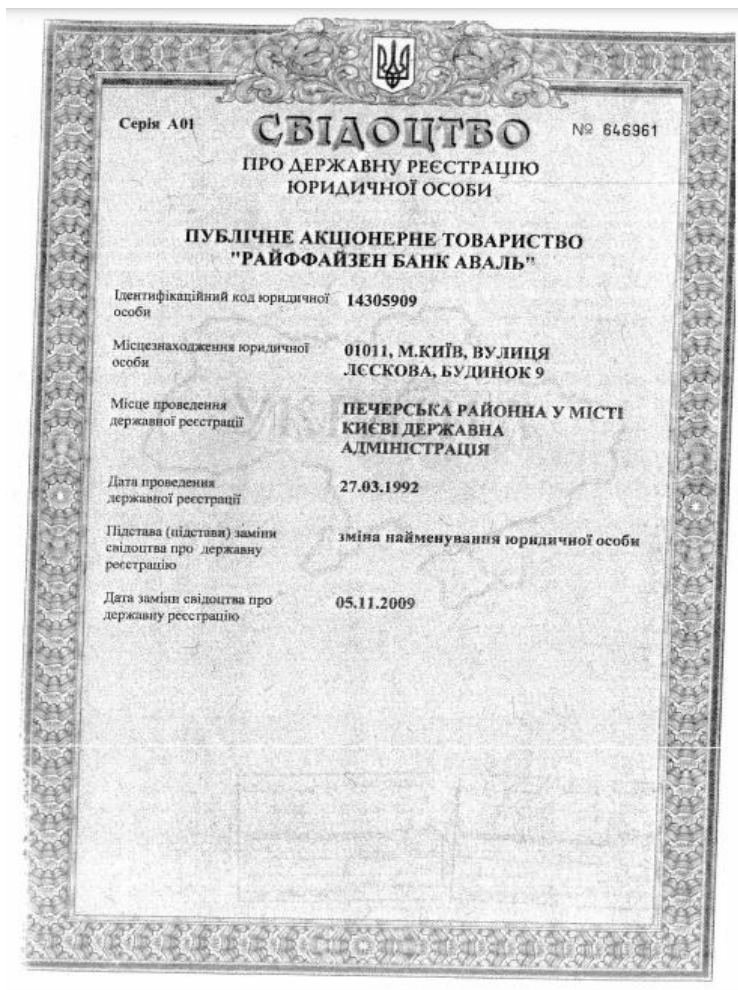

Рис. Б.1. Свідоцтво про державну реєстрацію АТ «Райффайзен Банк»

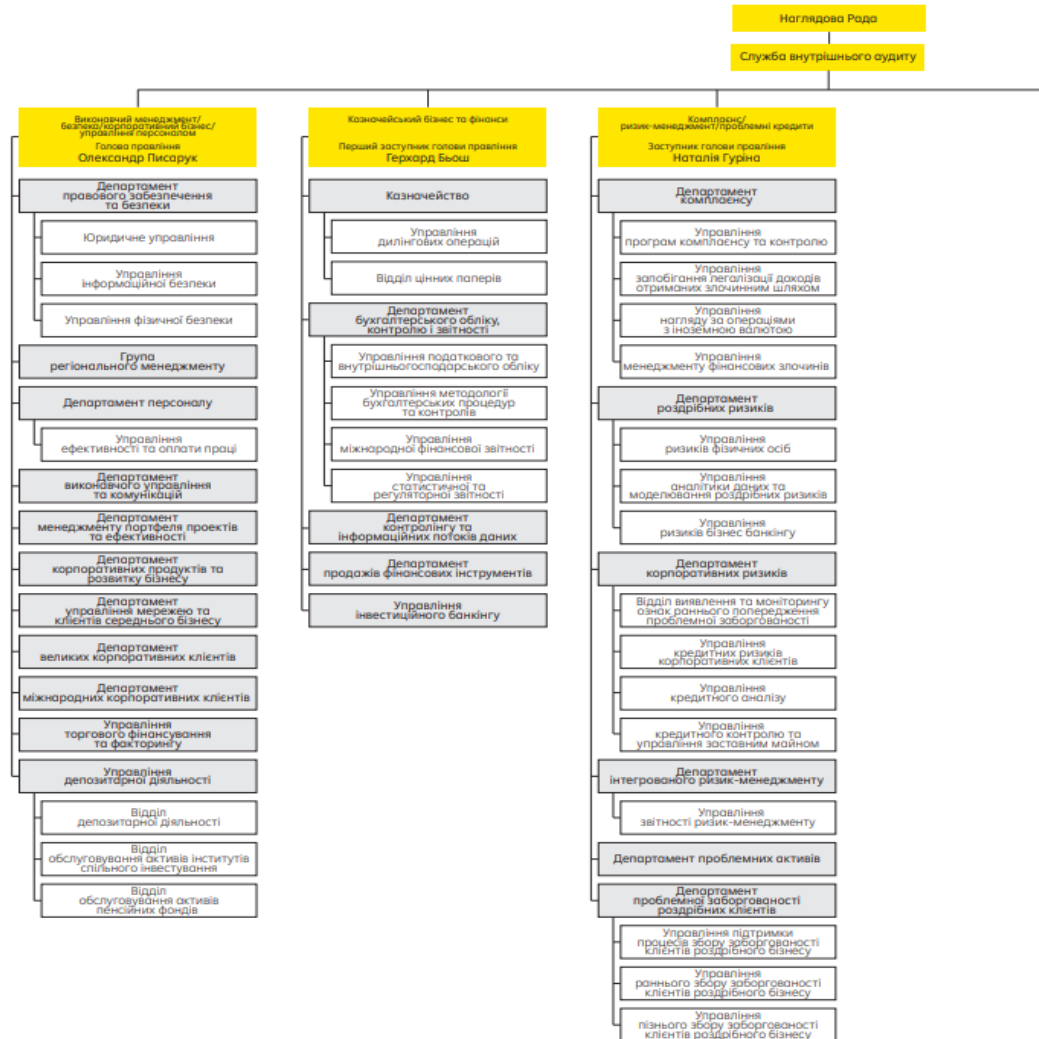

Рис. В.1. Організаційна структура АТ «Райффайзен Банк»

Дозвіл 10-5 від 17.11.2009

Перелік операцій дозвола

- 1 Неторговельні операції з валютними цінностями.
- 2 Операції з готівковою іноземною валютою та чеками (купівля, продаж, обмін, прийняття на інкасо), що здійснюються в касах і пунктах обміну іноземної валюти банків.
- 3 Операції з готівковою іноземною валютою (купівля, продаж, обмін), що здійснюються в пунктах обміну іноземної валюти, я працюють на підставі укладених банками агентських договорів з юридичними особами-резидентами.
- 4 Ведення рахунків клієнтів (резидентів і нерезидентів) в іноземній валюті та клієнтів-нерезидентів у грошовій одиниці України.
- 5 Ведення кореспондентських рахунків банків (резидентів і нерезидентів) в іноземній валюті.
- 6 Ведення кореспондентських рахунків банків (нерезидентів) у грошовій одиниці України.
- 7 Відкриття кореспондентських рахунків в уповноважених банках України в іноземній валюті та здійснення операцій за ними
- 8 Відкриття кореспондентських рахунків у банках (нерезидентах) в іноземній валюті та здійснення операцій за ними.
- 9 Залучення та розміщення іноземної валюти на валютному ринку України.
- 10 Залучення та розміщення іноземної валюти на міжнародних ринках.
- 11 Торгівля іноземною валютою на валютному ринку України (за винятком валютно-обмінних операцій).
- 12 Торгівля іноземною валютою на міжнародних ринках.
- 13 Операції з банківськими металами на валютному ринку України.
- 14 Операції з банківськими металами на міжнародних ринках.
- 15 Інші операції з валютними цінностями на міжнародних ринках.
- 16 Інші операції з валютними цінностями на валютному ринку України.
- 17 Емісія власних цінних паперів.
- 18 Організація купівлі та продажу цінних паперів за дорученням клієнтів.
- 19 Здійснення операцій на ринку цінних паперів від свого імені (уключаючи андеррайтинг).
- 20 Здійснення інвестицій у статутні фонди та акції інших юридичних осіб.
- 22 Перевезення валютних цінностей та інкасація коштів.
- 23 з інструментами грошового ринку.
- 24 з інструментами, що базуються на обмінних курсах та відсотках.
- 25 з фінансовими ф'ючерсами та опціонами.
- 26 Довірче управління коштами та цінними паперами за договорами з юридичними та фізичними особами.
- 27 Депозитарна діяльність зберігача цінних паперів.

Рис. Г.1. Перелік дозволу проведення операцій АТ «Райффайзен Банк»

Додаток Д
Таблиця Д.1

Фінансова звітність АТ «Райффайзен Банк» за 2018-2020 рр.

Стаття балансу	2018 р.	2019 р.	2020 р.
1	2	3	4
Активи			
Грошові кошти та їх еквіваленти	10 362 053	13 542 570	15 765 353
Торгові активи	690 495	784 725	4 486 222
Заборгованість кредитних установ	7 630 836	10 176 266	25 623 326
Кредити клієнтам	47 317 516	47 487 375	45 840 195
Активи, призначені для продажу	20 848	11 804	8 893
Інвестиційні цінні папери:			
в обов'язковому порядку за справедливою вартістю через прибуток або збиток	0	823	1 667
за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	3 455 556	3 570 498	8 051 968
за амортизованою собівартістю	0	1 578 101	2 248 273
Інвестиції в дочірні підприємства	0	0	49 155
Інвестиційна нерухомість	133 064	111 057	110 349
Основні засоби	2 331 965	3 125 643	3 135 355
Нематеріальні активи	437 609	645 290	891 967
Інші активи	1 377 230	1 871 610	1 197 562
Всього активи	73 800 833	82 905 762	107 361 130
Зобов'язання			
Торгові зобов'язання	6 955	1 252	29 678
Заборгованість перед кредитними установами	1 148 698	214 976	3 742 289
Заборгованість перед клієнтами	58 359 863	66 696 513	88 113 614
Поточні зобов'язання з податку на прибуток	248 191	251 957	234 443
Відстрочені податкові зобов'язання	0	14 160	28 107

Продовження табл. Д.1

1	2	3	4
Резерви	163 432	152 090	148 341
Інші зобов'язання	2 182 607	2 405 322	1 981 368
Всього зобов'язання	62 109 740	69 736 270	94 277 840
Капітал			
Статутний капітал	6 153 411	6 154 516	6 154 516
Додатково сплачений капітал	3 030 744	3 033 667	3 033 667
Резерви переоцінки	837 802	1 004 663	1 021 118
Резервні та інші фонди	734 142	2 261 568	2 735 668
Нерозподілений прибуток	965 420	-735 274	-154 388
Всього капітал, що належить акціонерам банку	11 721 519	13 189 688	13 099 357
Частка неконтролюючих акціонерів	-30 426	-20 196	-16 067
Всього капітал	11 691 093	13 169 492	13 083 290
Всього капітал і зобов'язання	73 800 833	82 905 762	107 361 130

Додаток Е
Таблиця Е.1

Показники структури активів та пасивів АТ «Райффайзен Банк»

Стаття балансу	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Питома вага, 2018 р., %	Питома вага, 2019 р., %	Питома вага, 2020 р., %
1	2	3	4	5	6	7
Активи						
Грошові кошти та їх еквіваленти	10 362 053	13 542 570	15 765 353	14,04	16,33	14,68
Торгові активи	690 495	784 725	4 486 222	0,94	0,95	4,18
Заборгованість кредитних установ	7 630 836	10 176 266	25 623 326	10,34	12,27	23,87
Кредити клієнтам	47 317 516	47 487 375	45 840 195	64,12	57,28	42,70
Активи, призначені для продажу	20 848	11 804	8 893	0,03	0,01	0,01
Інвестиційні цінні папери:						
в обов'язковому порядку за справедливою вартістю через прибуток або збиток	0	823	1 667	0,00	0,001	0,002
за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	3 455 556	3 570 498	8 051 968	4,68	4,31	7,50
за амортизованою собівартістю	0	1 578 101	2 248 273	0,00	1,90	2,09
Інвестиції в дочірні підприємства	0	0	49 155	0,00	0,00	0,05
Інвестиційна нерухомість	133 064	111 057	110 349	0,18	0,13	0,10
Основні засоби	2 331 965	3 125 643	3 135 355	3,16	3,77	2,92
Нематеріальні активи	437 609	645 290	891 967	0,59	0,78	0,83
Інші активи	1 377 230	1 871 610	1 197 562	1,87	2,26	1,12
Всього активи	73 800 833	82 905 762	107 361 130	100,00	100,00	100,00
Зобов'язання						
Торгові зобов'язання	6955	1 252	29 678	0,01	0,002	0,03
Заборгованість перед кредитними установами	1 148 698	214 976	3 742 289	1,85	0,31	3,97

Продовження табл. Е.1

1	2	3	4	5	6	7
Заборгованість перед клієнтами	58 359 863	66 696 513	88 113 614	93,96	95,64	93,46
Поточні зобов'язання з податку на прибуток	248 191	251 957	234 443	0,40	0,36	0,25
Відстрочені податкові зобов'язання	0	14 160	28 107	0,00	0,02	0,03
Резерви	163 432	152 090	148 341	0,26	0,22	0,16
Інші зобов'язання	2 182 607	2 405 322	1 981 368	3,51	3,45	2,10
Всього зобов'язання	62 109 740	69 736 270	94 277 840	100,00	100,00	100,00
Капітал						
Статутний капітал	6 153 411	6 154 516	6 154 516	52,63	46,73	47,04
Додатково сплачений капітал	3 030 744	3 033 667	3 033 667	25,92	23,04	23,19
Резерви переоцінки	837 802	1 004 663	1 021 118	7,17	7,63	7,80
Резервні та інші фонди	734 142	2 261 568	2 735 668	6,28	17,17	20,91
Нерозподілений прибуток	965 420	-735 274	-154 388	8,26	-5,58	-1,18
Всього капітал, що належить акціонерам банку	11 721 519	13 189 688	13 099 357	100,26	100,15	100,12
Частка неконтролюючих акціонерів	-30 426	-20 196	-16 067	-0,26	-0,15	-0,12
Всього капітал	11 691 093	13 169 492	13 083 290	100,00	100,00	100,00
Всього капітал і зобов'язання	73 800 833	82 905 762	107 361 130	—	—	—

Додаток Ж
Таблиця Ж.1

Показники динаміки активів та пасивів АТ «Райффайзен Банк»

Стаття балансу	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2019 р.			2020 р.		
				Абсолютне відхилення, тис. грн.	Темпи приросту, %	Відхилення у питомій вазі, %	Абсолютне відхилення, тис. грн.	Темпи приросту, %	Відхилення у питомій вазі, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Активи									
Грошові кошти та їх еквіваленти	10 362 053	13 542 570	15 765 353	3 180 517	30,69	2,29	2 222 783	16,41	-1,65
Торгові активи	690 495	784 725	4 486 222	94 230	13,65	0,01	3 701 497	471,69	3,23
Заборгованість кредитних установ	7 630 836	10 176 266	25 623 326	2 545 430	33,36	1,93	15 447 060	151,79	11,59
Кредити клієнтам	47 317 516	47 487 375	45 840 195	169 859	0,36	-6,84	-1 647 180	-3,47	-14,58
Активи, призначені для продажу	20 848	11 804	8 893	-9 044	-43,38	-0,01	-2 911	-24,66	-0,01
Інвестиційні цінні папери:									
в обов'язковому порядку за справедливою вартістю через прибуток або збиток	0	823	1 667	823	0,00	0,00	844	102,55	0,00
за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	3 455 556	3 570 498	8 051 968	114 942	3,33	-0,38	4 481 470	125,51	3,19

Продовження табл. Ж.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
за амортизованою собівартістю	0	1 578 101	2 248 273	1 578 101	0,00	1,90	670 172	42,47	0,19
Інвестиції в дочірні підприємства	0	0	49 155	0	0,00	0,00	49 155	0,00	0,05
Інвестиційна нерухомість	133 064	111 057	110 349	-22 007	-16,54	-0,05	-708	-0,64	-0,03
Основні засоби	2 331 965	3 125 643	3 135 355	793 678	34,03	0,61	9 712	0,31	-0,85
Нематеріальні активи	437 609	645 290	891 967	207 681	47,46	0,19	246 677	38,23	0,05
Інші активи	1 377 230	1 871 610	1 197 562	494 380	35,90	0,39	-674 048	-36,01	-1,14
Всього активи	73 800 833	82 905 762	107 361 130	9 104 929	12,34	0,00	24 455 368	29,50	0,00
Зобов'язання									
Торгові зобов'язання	6 955	1 252	29 678	-5 703	-82,00	-0,01	28 426	2270,45	0,03
Заборгованість перед кредитними установами	1 148 698	214 976	3 742 289	-933 722	-81,29	-1,54	3 527 313	1640,79	3,66
Заборгованість перед клієнтами	58 359 863	66 696 513	88 113 614	8 336 650	14,28	1,68	21 417 101	32,11	-2,18
Поточні зобов'язання з податку на прибуток	248 191	251 957	234 443	3 766	1,52	-0,04	-17 514	-6,95	-0,11
Відстрочені податкові зобов'язання	0	14 160	28 107	14 160	0,00	0,02	13 947	98,50	0,01
Резерви	163432	152 090	148 341	-11 342	-6,94	-0,05	-3 749	-2,46	-0,06
Інші зобов'язання	2 182 607	2 405 322	1 981 368	222 715	10,20	-0,06	-423 954	-17,63	-1,35
Всього зобов'язання	62 109 740	69 736 270	94 277 840	7 626 530	12,28	0,00	24 541 570	35,19	0,00
Капітал									
Статутний капітал	6 153 411	6 154 516	6 154 516	1 105	0,02	-5,90	0	0,00	0,31

Закінчення табл. Ж.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Додатково сплачений капітал	3 030 744	3 033 667	3 033 667	2 923	0,10	-2,89	0	0,00	0,15
Резерви переоцінки	837 802	1 004 663	1 021 118	166 861	19,92	0,46	16 455	1,64	0,18
Резервні та інші фонди	734 142	2 261 568	2 735 668	1 527 426	208,06	10,89	474 100	20,96	3,74
Нерозподілений прибуток	965 420	-735 274	-154 388	-1 700 694	-176,16	-13,84	580 886	-79,00	4,40
Всього капітал, що належить акціонерам банку	11 721 519	13 189 688	13 099 357	1 468 169	12,53	-0,11	-90 331	-0,68	-0,03
Частка неконтролюючих акціонерів	-30 426	-20 196	-16 067	10 230	-33,62	0,11	4 129	-20,44	0,03
Всього капітал	11 691 093	13 169 492	13 083 290	1 478 399	12,65	0,00	-86 202	-0,65	0,00
Всього капітал і зобов'язання	73 800 833	82 905 762	107 361 130	9 104 929	12,34	–	24 455 368	29,50	–

Додаток З
Таблиця 3.1

Доходи та витрати АТ «Райффайзен Банк» за 2018-2020 рр.

Стаття балансу	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Чисті процентні доходи	7 097 432	7 221 552	7 300 781
Комісійні доходи	4 593 322	5 312 425	5 656 484
Комісійні витрати	-2 119 746	-2 778 470	-3 039 703
Чисті комісійні доходи	2 473 576	2 533 955	2 616 781
Кредитні прибутки / (збитки)	648 780	273 430	-416 756
Чисті прибутки / (збитки) від операцій з іноземними валютами:			
Торгові операції	344 240	412 099	369 848
Курсові різниці	-8 417	35 764	344 535
Чисті прибутки / (збитки) від операцій з торговими активами / зобов'язаннями	-37 245	100 448	-20 025
Чисті прибутки від операцій з фінансовими активами, що в обов'язковому порядку оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	5	1 020	1 502
Чисті прибутки від припинення визнання фінансових активів за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	-18 050	44 975	31 040
Чисті збитки від припинення визнання фінансових активів за амортизованою собівартістю	71 433	-8 549	-46 217
Чисті збитки від модифікації фінансових активів	-30 043	-34 051	-322 664
Інші доходи	118 877	116 753	111 998
Всього доходів	14 081 505	13 995 674	16 054 105
Витрати на персонал	-2 038 208	-2 434 741	-2 605 472
Знос і амортизація	-454 529	-693 085	-798 474
Інші адміністративні та операційні витрати	-1 733 011	-1 726 100	-1 558 022
(Зменшення) / відновлення корисності інших нефінансових активів та резерви	-67 478	40 924	19 753
Переоцінка інвестиційної нерухомості	2 163	0	4 605
Зменшення корисності активів, призначених для продажу	-1 579	0	-246
Всього витрат	-6 367 946	-6 219 963	-5 032 967
Прибуток до оподаткування	637 946	5 884 394	5 032 967
Витрати з податку на прибуток	-1 133 121	-1 050 119	-920 207
Прибуток за період	5 234 825	4 834 275	4 112 760

Додаток И
Таблиця И.1

Показники структури доходів та витрат АТ «Райффайзен Банк»

Стаття балансу	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Питома вага, %, 2018 р.	Питома вага, %, 2019 р.	Питома вага, %, 2020 р.	Відхилення у 2019 р.,%	Відхилення у 2020 р.,%
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Чисті прибутки / (збитки) від операцій з іноземними валютами:								
Торгові операції	344 240	412 099	369 848	2,44	2,94	2,3	0,5	-0,64
Курсові різниці	-8 417	35 764	344 535	-0,06	0,26	2,15	0,32	1,89
Чисті прибутки / (збитки) від операцій з торговими активами / зобов'язаннями	-37 245	100 448	-20 025	-0,26	0,72	-0,12	0,98	-0,84
Чисті прибутки від операцій з фінансовими активами, що в обов'язковому порядку оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	5	1 020	1 502	0	0,01	0,01	0,01	0
Чисті прибутки від припинення визнання фінансових активів за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	-18 050	44 975	31 040	-0,13	0,32	0,19	0,45	-0,13
Чисті збитки від припинення визнання фінансових активів за амортизованою собівартістю	71 433	-8 549	-46 217	0,51	-0,06	-0,29	-0,57	-0,23
Чисті збитки від модифікації фінансових активів	-30043	-34 051	-322 664	-0,21	-0,24	-2,01	-0,03	-1,77
Інші доходи	118 877	116 753	111 998	0,84	0,83	0,7	-0,01	-0,14

Закінчення табл. И.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Всього доходів	14 081 505	13 995 674	16 054 105	100	100	100	0	0
Витрати на персонал	-2 038 208	-2 434 741	-2 605 472	32,01	39,14	51,77	7,14	12,62
Знос і амортизація	-454 529	-693 085	-798 474	7,14	11,14	15,86	4,01	4,72
Інші адміністративні та операційні витрати	-1 733 011	-1 726 100	-1 558 022	27,21	27,75	30,96	0,54	3,21
(Зменшення) / відновлення корисності інших нефінансових активів та резерви	-67 478	40 924	19 753	1,06	-0,66	-0,39	-1,72	0,27
Переоцінка інвестиційної нерухомості	2 163	0	4 605	-0,03	0	-0,09	0,03	-0,09
Зменшення корисності активів, призначених для продажу	-1 579	0	-246	0,02	0	0	-0,02	0
Всього витрат	-6 367 946	-6 219 963	-5 032 967	100	100	100	0	0

Додаток К
Таблиця К.1

Показники динаміки доходів та витрат АТ «Райффайзен Банк»

Стаття балансу	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2019 р.		2020 р.	
				Абсолютне відхилення, тис. грн.	Темп приросту, %	Абсолютне відхилення, тис. грн.	Темп приросту, %
1	2	3	4	5	6	7	8
Чисті процентні доходи	7 097 432	7 221 552	7 300 781	124 120	1,75	79 229	1,10
Комісійні доходи	4 593 322	5 312 425	5 656 484	719 103	15,66	344 059	6,48
Комісійні витрати	-2 119 746	-2 778 470	-3 039 703	-658 724	31,08	-261 233	9,40
Чисті комісійні доходи	2 473 576	2 533 955	2 616 781	60 379	2,44	82 826	3,27
Кредитні прибутки / (збитки)	648 780	273 430	-416 756	-375 350	-57,85	-690 186	-252,42
Чисті прибутки / (збитки) від операцій з іноземними валютами:							
Торгові операції	344 240	412 099	369 848	67 859	19,71	-42 251	-10,25
Курсові різниці	-8 417	35 764	344 535	44 181	-524,90	308 771	863,36
Чисті прибутки / (збитки) від операцій з торговими активами / зобов'язаннями	-37 245	100 448	-20 025	137 693	-369,70	-120 473	-119,94
Чисті прибутки від операцій з фінансовими активами, що в обов'язковому порядку оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	5	1 020	1 502	1 015	20 300,00	482	47,25
Чисті прибутки від припинення визнання фінансових активів за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	-18 050	44 975	31 040	63 025	-349,17	-13 935	-30,98
Чисті збитки від припинення визнання фінансових активів за амортизованою собівартістю	71 433	-8 549	-46 217	-79 982	-111,97	-37 668	440,61
Чисті збитки від модифікації фінансових активів	-30 043	-34 051	-322 664	-4 008	13,34	-288 613	847,59

Закінчення табл. К.1

1	2	3	4	5	6	7	8
Інші доходи	118877	116 753	111 998	-2 124	-1,79	-4 755	-4,07
Всього доходів	14 081 505	13 995 674	16 054 105	-85 831	-0,61	2 058 431	14,71
Витрати на персонал	-2 038 208	-2 434 741	-2 605 472	-396 533	19,45	-170 731	7,01
Знос і амортизація	-454 529	-693 085	-798 474	-238 556	52,48	-105 389	15,21
Інші адміністративні та операційні витрати	-1 733 011	-1 726 100	-1 558 022	6 911	-0,40	168 078	-9,74
(Зменшення)/відновлення корисності інших нефінансових активів та резерви	-67 478	40 924	19 753	108 402	-160,65	-21 171	-51,73
Переоцінка інвестиційної нерухомості	2 163	0,00	4 605	-2 163	-100,00	4 605	0,00
Зменшення корисності активів, призначених для продажу	-1 579	0,00	-246	1 579	-100,00	-246	0,00
Всього витрат	-6 367 946	-6 219 963	-5 032 967	147 983	-2,32	1 186 996	-19,08
Прибуток до оподаткування	637 946	5 884 394	5 032 967	5 246 448	822,40	-851 427	-14,47
Витрати з податку на прибуток	-1 133 121	-1 050 119	-920 207	83 002	-7,33	129 912	-12,37
Прибуток за період	5 234 825	4 834 275	4 112 760	-400 550	-7,65	-721 515	-14,92

Формули для розрахунку показників ліквідності банку

Найменування	Алгоритм розрахунку
Коефіцієнт миттєвої ліквідності	$K_{мл} = \text{Авл} / \text{Д}$, де Авл – високоліквідні активи; Д – депозити.
Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку	$K_{зл} = \text{Азаг} / \text{Ззаг}$, де Азаг – загальні активи; Ззаг – зобов'язання.
Коефіцієнт відношення високоліквідних до робочих активів	$K_{свр} = \text{Авл} / \text{Ар}$, де Авл – високоліквідні активи; Ар – робочі активи.
Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань	$K_{рл} = \text{Ад} / \text{Ззаг}$, де Ад – дохідні активи банку; Ззаг – загальні зобов'язання.
Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів	$K_{скзд} = \text{КР} / \text{Д}$, де КР – видані кредити; Д – залучені депозити.
Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань	$K_{глз} = (\text{Авл} + \text{Ам}) / \text{Ззаг}$, де Авл – високоліквідні активи; Ам – майно і незавершені капітальні вкладення; Ззаг – зобов'язання.